

CSATÁROZÁS

DACO-ROMAN

TÖREKVÉSEK ELLEN.

(Vonatkozva Ilarianu Papiu „Erdély függetlensége”-
című röpiratára.)

ÍRTA

DÓZSA DÁNIEL

KOLOZSVÁRTT, 1803.

STEIN JÁNOS MÚZEUM EGYLETI KÖNYVÁRUS TULAJDONA.

ELŐSZAVUL

Midőn a „K. Közlöny” hasábjain megjelent vitatkozásunkat Papin „Erdély függetlensége” című röpirata ellenében, egy önálló füzetben is közre adjuk, nem azért teszszük azt, mintha annak nagyobb fontosságot tulajdonítanánk, mint a mennyit egy időszaki lapban szokott sietséggel papírra tett cikksorozatnak tulajdonítani lehet; egyik főoka ennek az, hogy a hírlapokban szétszórva megjelent e tárgyra vonatkozó észrevételeinket hazánkifiai alkalom szerint felhasználás végett összeszedve, összeállítva tekintessék át; másik oka, hogy talán ez olcsó füzetekben ezen észrevételeink a Királyhágón túl is nagyobb kiterjedést nyerhetnek, hová az erdélyi lapok általában bámulásra méltó kevés számmal jutnak el.

Ilarianu Papiu támadásai éppen úgy vannak intézve a Királyhágón inneni, mint a túli rész érdekei ellen; s midőn argumentumait Erdély intézvényeire fekteti, melyek a Királyhágón túl nem mindenki által ismeretesek, úgy hiszszük, hogy az általa idézett erdélyi szempontok figyelembe vétele nem válik a Királyhágón túli publicistákra nézve is kárba ment fáradsággá.

IV

A nélkül, hogy Papin úr eszméinek nagyobb horderőt tulajdonítanánk, mint a mennyit érdemelnek; nem kicsinyelhetjük teljes ignorálással azokat, miután királyságunk népességének egyik igen fontos tényezője azon népelem, melyre az említett román író hatni akar, s annyival kevésbé, miután e röpirat újabb időkben a német irodalomba is át lön plántálva, sőt a bécsi lapok is némi megütközéssel közölték annak alapeszméit.

De észrevételeink összefoglalt közreadását szükségesnek láttuk még azért is, mert a fenforgó kérdés természeténél fogva azok oly eszmekörben mozognak, mely a magyar kérdés kiegyenlítése körül kisebb nagyobb mérvben érvényesíteni fogja önmagát; és így bár felületes észrevételeink alkalom szerint figyelmeztető pontokul szolgálhatnak a felmerülhető kérdések tüzetesebb tanulmányozásának irányára és adataira nézve.

Mindenesetre azt hiszszük, hogy ha talán ezen közreadásunkkal nem használhatnánk is hazánk közügyének, semmi esetre sem ártunk vele; az észlelő ember minden kicsinységből képes valamely hasznos eszmét vagy értesülést meríteni.

I.

Papiu Ilarianu Sándor, ki Erdélyből Oláhországba kiköltözött, s az ottani daco-román pártnak egyik irodalmi hőse lett, az 1861-ik évben egy röpiratot adott ki ezen cím alatt: „Erdély alkotmányos függetlensége.” (L’ independentia constitutional a Transilvaniei.)

Ezen munka Erdélybe az 1862-ik év elején és pedig valószínűleg igen nagy mennyiségben be-
küldetett, s azt hiszszük, hogy az itteni román intelligencia előtt általában ismeretes.

De máskülönben is ismeretesek ezen röpirat eszméi a románok előtt, sőt előttünk is, mert annak főtartalmát az 1861-diki román lapok, s utánuk a K. Közlöny is ugyanazon évi 153-dik s azt követő számaiban közreadta; csakhogy azon hírlapi utánközlés és e röpirat közt fontos különbségek vannak; a többek közt itt már Papiu úr nemcsak Magyarország Tiszán inneni részét, de plane Bukovinát is annectálni kívánja Erdélyhez, a mint láthatni ezt Pápiu úr művének rövid kivonatában, mit függelékképp e cikkek végén közreadunk.

Jelentékenysége az utóbbi időben némileg emelkedeti azáltal, hogy talán a porosz-osztrák antagonismus következtében, Neigebaur egykori porosz consul Moldovában e művet németre fordítá s Boroszlóban közreadta, gazdagítván ezáltal a német irodalmat egy sereg történelmi és jogi hazugsággal, s egy sereg ezeken alapult balfogalommal.

E röpirat ezen újabb lendülete ösztönzött minket arra, hogy e kérdést újból fölvegyük, s hírlap útján közreadott észrevételeinket összeállítva önállólag is átadjuk a közönségnek.

Minden nemzetiségnek van egy központja: a románoké Bukarest, s igen természetes, hogy egy onnan jövő program mindig nyomatékosabbnak tetszhetik, mint a mik a velünk lakó románok közt keletkeznek, kivált miután sokan általában az ottani román nemzeti párinak a franczia magas politika élén állókkali összeköttetését hirdetik. Ily helyzetben egy ily programra ujj mutatás gyanánt tekinthető azon nagyszerű tervek egy ágára nézve, melyeknek végcélja Európa földabroszát újjá alakítani.

Ha e szerint ezen program az erdélyi románok közvéleményébe mélyebb benyomást tett volna, azon éppen nem csodálkoznánk; annál inkább kell méltányolnunk, ha – mint például a tisztán román ajkú naszódvidéki feliratban – Erdélynek a magyar anyakirálysággali történelmi és jogi összekötését elismerve látjuk. Ez minket azon reménnyel biztat, hogy most, midőn a román nemzetnek alkalma lehet a közös királyság alkotmányosságának ágise alatt fejlődő nemzetiségét s emberi szabadságát kifejteni; most, midőn történelmileg fejlett helyzeténél fogva ezen királyság alkotmányos érzésű népei közt, mint egyik testvér virágzó jóllétben megállhat, s azon jogi kapcsolónál fogva, melyek a királyságot az osztrák császársággal összekötik, egy európai nagyhatalmasság erejének biztosítékát bírja ő is a többi testvér népekkel alkotmányos tovább fejlődésünk, s az európai fluctuntiók közti szilárd fenmaradásunkra nézve; most, midőn a közösbirodalom belső nagy kérdései a vég megoldás felé közelednek: megelégszik a román nemzetiség is azon helylyel, melyet számára a dolgok történelmi és jogi fejlődése kije-

loi, s nem fog álmodozni oly elérhetlen nagyságról, mely egészen légvárákra van építve.

Azon hely, melyet a román nemzet köztünk, a történelmi fejlődés, a múltak közös küzdelme, hazánk és szabadságunk fentartásának közös érdeme alapján elfoglal, s a feudal szellem eltűnése által összes létszámára kiterjesztett jogegyenlősége alapján magára nézve megszilárdíthat és termékenynyé tehet; ezen hely most bizonyára az övé, és ha nem is kecsgetti őt oly fényes nagyság itt, a minővel Papiu úr álmodozik, de biztosít annyi nemzeti előhaladást, a mennyit szellemi erejével kifejthetni képes lesz, és biztosítja a jóllét bizonyosságát, melyért nem kell véráldozatot szentelnie, nem kell mostani lételet kockáztatnia, míg a Papiu úr álma nagy felforgatás, nagy véráldozat árán történhetnék meg, mely az oly kicsiny oláh nemzetiséget igen könnyen végkép elsodorhatná.

Gyűlölet nélkül és jóindulattal szólunk e kérdéshez akkor is, midőn Papiu úr egész iratában temérdek dolgot elferdít, hogy részint hozzánk, részint az erdélyi szászokhoz igazságtalan legyen; megbocsátjuk ezt Papiu úr rajongó nemzeti buzgalmának; mi is szeretjük saját nemzetiségünket, kívánjuk, hogy minél nagyobb, de különösen kívánjuk, hogy minél boldogabb legyen; és igazságtalanok volnánk, ha feltudnók másban a saját nemzetisége melletti buzgalmat, ámbár e buzgalom értékét nagyon sokat rontja a történelmi tények falsificatioja, a kicsiny tények nagyozolása, csekély személyek fölmagasztalása; mert kérjük, ki ne nevetné el magát Papiu azon állításán, hogy az orosz hadseregnek Jankának köszönhetik azt, hogy Erdélybe bejöhettek, miután a magyar rebellisek kiverték!? Az ily állítások végre odavezetnek, hogy tehát Görgei is Janku előtt *tette* le fegyverét.

Janku és Axente eléggé nyugtalanító guerillák voltak Puchner háta mögött, de csak Zalathna és Enyed romjai beszélnek róluk; a magyar forradalmat egyedül és kizárólag az osztrák-országi egyesült seregek törték meg. Adjuk meg Jankunak a bátorság azon érdemét, hogy csüggeteg és lehangolt napokban is össze tudta tartani népét a hegyek közt; de adják meg önök is azt, hogy nagyon csekély nép volt ez szemben azon forradalommal, mely ellen két nagyhatalmasságnak kelle föllépnie.

Mit mondjunk Papiu úr azon állítására, hogy a magyar, székely és szász a három erdélyi terület közt kötött uniót az oláhok ellenében kötötte. Mily képtelen állítás ez, ha el is mellőzzük azt, hogy ezen unioesküt az oláh nemesség is mindannyiszor letette, valamint a fundus regius illetékes oláh lakói? Miután ezek letették az esküt, akkor tehát ez csak a pornép ellenében kötött szövetség lehetett volna; de ugyan ki rettegett tőle, mikor az összes székely, magyar és oláh nemesség fegyverben állott; midőn az országnak magyar fejedelme volt, midőn a szászoknak hatalmas és erős várai valának; ugyan miért szövetkeztek volna ezek azon szegény pornép ellen, melynek egy puskacsöve alig volt?

De Papiu úr nagyon légből kapott előadást tart ezen unió genesiséről így szólván: „Azon idő óta, hogy a magyarok, s később a szászok Erdélybe jöttek, törekedtek időről időre az ős lakókat, a románokat minden polgári jogaiktól megfosztani. A románoknak a magyarok, székelyek és szászok elleni 1437-iki szerencsétlen fölkelése után azonnal a magyarok a székelyekkel s szászokkal ünnepélyesen összeesküdtek, a román nép teljes megsemmisítésére. Ezen összeesküvés a három nemzet úgy nevezett unioja!”

Mily nevetséges öntetsüeggés, avagy mekkora járatlanság hazánk jogtörténelmében! Nem kell ennek meghazudtolására semmi egyéb, mint az, hogy ezen unió, mit Papin úr az oláhok lázzadása miatti azonnali összeesküvésnek nevez, 1630-ban, tehát hét év híján éppen kétszáz esztendő múlva köttetett az említett lázzadás után. Hogy kétszáz év alatt egy különben is tehetetlen néplázzadás miatti félelem váltig kifüstölöghetett a magyarok, székelyek és szászok szívéből, azt nincs miért magyarázgatnunk.

Az elhintett téveszme tisztázása végett mondjuk inkább el ezen egyesülés rövidindokait, habár a ki csak belepillantott hazánk jogtörténelmébe, igen könnyen felfoghatja ezen nemzetközi unió genesisét, s beláthatja azon indokokat, melyek ezen egyesülést szükségessé tették.

Erdély három ós történelmi területből állott a magyar királyok korában, melyek közül mindenik egymástól független volt és külön autonómiával bírt. E bárom terület volt: a székely föld, a magyar megyék és a királyföld. Mindhárom terület saját feje által közvetlenül függött a magyar királyi udvartól, s csak is katonai szempontból voltak az egyik terület fejének a magyar vajdának, a más két terület fegyveres népe alárendelve, de politikailag nem, kivéve azon esetet, midőn a vajda egyszersmind székelyek grófja volt, a mi többször megtörtént. Minthogy Erdély nem volt külön ország, hanem a magyar királyságnak három oly helyhatósági területe, a minő volt a Kunság, a turopolyai grófság stb., tehát Erdély ezen területei egymással szorosabb keblű összefüggésben sem voltak, Erdélynek, mint országnak külön kormánya nem volt, hanem mint megyék és területek, ezen név alatt: „erdőn túli részek” (partes transyivanae) kormányoztatott a magyar király és tanácsa által.

Ezen helyzetben mindenik terület a helyhatósági autonómiát élvezte, s elég biztosságot bírt jogainak egymás irányábani védelmére nézve a hatalmas magyar királyság erejében. Nem volt így szükség, hogy ezen autonóm területek közt szorosabb kapcsok alakuljanak. De mindjárt a *separatio* után Erdély külön országgá válván, saját fejedelmi udvara több áldozatot követelt a népektől, s hogy fentarthassa hatalmát, zsarnokoskodni kezdeti. Az első fejedelem mindjárt felforgatta a székelyek legszentebb egyenlőségi jogait, bevitte e szabad földre a gyalázatos jobbagyságot, zaklatni kezdék a fejedelmek a szokásokat is, és nyirbálni mindenfelől az ország szabadságát. Ekkor jött az *egy* országgá alakult három terület három főnemzete azon magasztos honpolgári gondolatra, hogy egyesületi népeskünél fogva kötelezzék egymást jogaik kölcsönös védelmére. Részünkről múltunk történelmében ennél szebb, testvériesb és szabadelvűbb gondolatot nem látunk. Nem hogy egyik vagy másik nemzetiség elleni liga lett volna ez, de éppen a különböző nemzetiségeknek a kormány túlhatalma, a rász tanácsadók tanácsainak a fejedelem általi megsemmisítése volt célja e szövetségnek, mely az addig egymástól külön háztartást vitt, s különállóit nemzeteket szent eskü által kötelezé egymás jogainak kölcsönös védelmére. Miért kívánta Papiu úr az erdélyi nemzetek e legszebb gondolatát oly igazságtalanul gyanúsítani, miért nem monda inkább azt: ha van a nemzetiségek közt jogegyenlőség, hívjátok fel a románt, mint negyedik nemzetet e szövetségbe, mert igaztalanok voltatok eddig is iránta, hogy azt nem tettétek! Ezt értenők, ámbár a szövetségbe épp úgy benne volt a román elem jogosult osztálya: a román nemes és polgár.

A szétszórt erőegyesítése, s a jogok együttes védelme volt ez uniónak célja;

még csak eszébe sem jutott a székelynek magyar-
nak, szásznak és oláh nemességnek az oláh, vala-
mint a magyar s más többi pórnéptől rettegni s az
ellen szövetségre. Hogy e szövetségben a román
csak mint nemes vagy polgár, s nem mint nemzet
vett részt, annak oka csak az volt, mert ő ezt soha
sem követelte, ő magát mint nemzet soha sem kí-
vánta azon időkbén külön érvényesítem.

Ha az unió a románok elleni szövetségre lett
volna, csak valami említés volna ott a románokról
vagy az ellenökbeni gyűlöletről, midőn a föltétele
tisztán körülírják ezen unió célját.

Hat pontból áll az unió feltétele: az első a
vallás; a második: a jogosult nemzetek szabadsá-
ga; a harmadik: az egyének szabadsága; a ne-
gyedik: a városi községek szabadsága; az ötödik.
az országgyűlésen hozott törvények sértetlensége
a hatodik: a hamis feladók büntetése kölcsönös
biztosítását tárgyalja. Erre esküdtünk meg az unio
esküjénél fogva, s most midőn a nép felszabadulván
az oláh elem is jelentékeny nemzetté nőtte ki magát,
örömet fogadná bizonynyal Erdély más három nem-
zete őt is e magasztos szövetségbe; de arról jelen
korunk nem tehet, ha azon korban a román nemzet
nem tudta magát érvényesíteni, holott a sokkal ki-
sebb és gyarmatos szász nemzet ezt kivivé oly te-
rületen, hol a románok voltak többségben.

Valóban ha jogfejlődésünk történelmét elemez-
zük, ha elgondoljuk, hogy az oláh és magyar ne-
messég soha sem jött egymással legkisebb összeüt-
kezésbe, míg a szászokkal többször volt viszályban:
nem lehet mást kivonni, mint azt, hogy az oláh
nemzetiség soha sem ébredett; mert a magyarokká
oly jól egyetértő oláh nemesség bizonynyal pártolt
talált volna magyar testvéreinél.

De azon kornak nemzetiségi törekvései nem voltak. A nemzetiségi eszme alig másfél százados, nem lehet azon időket a mostani közszellem hévmérőjével mérni meg. Román nemzeti fölkelés soha sem, csak porlázadások voltak, a jobbágyság eszméje ellen kelt föl a jobbágy nép. Egy oláh nemzeti fölkelésnek élén az oláh nemesség állott volna. Az oláh nemesség fölkeléséről pedig 1848-ig hallgat a krónika. E legutóbbi mozgalmat már nemzeti-
 ségi irányúnak kell elismernünk.

Mutasson Papiu úr azon időből, midőn a három nemzetiség eszméje végtére megalakult egyetlen okmányt, melyben az oláhság nemzetiségi érvényt követelt volna, és mi elismerjük, hogy a mellőzés által méltánytalanság történt rajtuk; mi ily okmányt nem láttunk soha; azt azonban, hogy az uniónak valami ellenséges vonatkozása lett volna a románokra, egyenesen tagadjuk, és tagadják magának ez uniónak ismeretes és ma is jogilag kötelező pontjai.

Említenünk kelle e pontokat; mert a románok közül többen vannak azon hiedelmen, mit Papiu úr hirdet; s nemzetök elleni szövetkezésnek hiszik azon uniót, melyben pedig csak egyetlen szecska sem igazolja e hiedelmet.

II.

Papiu Ilarianu úr annyira az ujjából szopja történelmi és jogi állításait, hogy legkevesbbé sem látja szükségesnek megmérni az idöket és adatokat, melyekből valamely fölhányó állítását meríti.

Az ő felfogása szerint az ország minden intézménye, mely a parasztokat sújtotta, az oláhokat sújtá: előtte, ha a magyart vádolni akarja, tökéletesen analog fogalom a román és paraszt, habár ezen felfogást tüstént elveszti szemei elől, midön más oldalról akadhat a magyarokba, s annyira nagy múltat kölcsönöz a nemes oláhoknak, hogy még a töszyökeres székely Mikó grófi nemzetséget, melynek ő s nevét a székely Mikó havasa örzi, oláh eredetűnek merészli állítani; annak a nagy Hunyadit, a kinek magyar származását gróf Teleki József csalhatlanul bebizonyította halhatatlan művében a „Hunyadiak korá”-ban; annak gróf Telekiéket, báró Keményéket, Józsikákat, Nalácziákat, s általában a legősibb magyar családokat, kik közül bizonyosan egyetlen egyik sem tartja magát egyébnek, mint magyarnak. E részben románaink rajongása általános, és mi ezen fellette csodálkozunk, részünkről soha sem vitatnók egyetlen egy embernek is magyar eredetét, a ki magát nemcsak hogy romának tartja, de még magyar eredetét is tagadná, habár oly tiszta magyar neve is van, minők: Hoszszy, Molnár, Kádár stb. nevek, melyeket románaink több családoi viselnek, s melyek töszyökeres magyar szavak. De mi meg-

hagyjuk örömet, legyenek románok, ha azzá lettek, és semmi jogunkat sem vitatjuk nevökhez.

Papiu úr gúnyolódva a nemességgel, a mely közt pedig, a mint máshelyütt maga is elismeri, elég román nemzetiségű volt, fölhányja, hogy „a románoknak nem szabad nadrágot, csizmát, dupla süveget s gyolcsinget viselői.”

De ugyan kérjük, mit viselt Ilarianu Papiu úr azon időben, midőn neve itt köztünk Pap Sándor vala?

Valjon mit viselt a magasztalt Janku úr, midőn ő velünk együtt írkokoskodott Vásárhelyt?

Most is emlékszünk világos kávészín zekéjére s pantallonára, s alig hiszszük, hogy inge is vászonból lett volna.

És váljon, ki tiltja el, habár az egész román nemzet bíborba öltözik is?

Vagy talán Papiu úr régibb időkről beszél? Az igaz, önök úgy szoktak, hogy a középkor törvényhozását, mely egész Európában elég obscurus volt, a mostan élő magyaroknak lobbantják szemére.

De még úgy sem érhet célzt Papiu úr, mert régi törvényeinkben sincs semmi nyoma annak, hogy az oláhokra ilyes törvényt hoztak volna. Egyetlen ily törvényt ismerünk az „Apr. Const.” V-dik rész 47-dik edictumát. Ebben ez van: „paraszt ember és béres szolga, posztóruhát, nadrágot, csizmát, dupla és forintos süveget, gyolcsinget viselni ne merészeljen.”

E törvényczikkben egy szó sincsen a románokról, itt csak is a parasztokról és béresekről van szó, és a székelyföldi, valamint magyar és szász parasztek és béresek éppen úgy el voltak tiltva az ily ruha viselésétől, mint az oláh paraszt; s az oláh nemes éppen úgy viselte a posztóruhát, mint a magyar nemes es szász polgár. Avagy azt állítja az író, hogy a parasztek mind románokból

állottak, vagy is inkább, hogy a románok mind parasztok és béresek voltak? Jól van, fogadjuk el ez állítást, de akkor aztán ne hánytorgassák azt, hogy e hazát együtt védették velünk; mert hisz tudva van, hogy a paraszt nem védette soha fegyverrel a hazát 1691-ig; tudva van, hogy még a székelyek közt is, a kik félték a katonáskodástól, a főnemesek jobbagyaivá tették magukat, hogy ne kelljen csatára menniök; tudva van, hogy az ország fegyveres ereje a nemességből állott a legirtózatosb harcok korában, midőn a törököktől, tatároktól mellünkkel fedeztük Európát, országunk védelmére a parasztnak nem sok vére ömlött; és így a Papiu felfogása szerint egészen paraszttá degradált románoknak sem folyt volna vére e hazáért, melyhez most fölényt akarnak követelni, s csak is vagy háromszori paraszt lázzadásban onták verőket, vagy is gyilkoltak, gyújtogattak; és természetes, hogy a mit e lázzadásban a magyar és szász paraszt tett is, az mind a román nemzet, dicsőssége, mert csak neki van a múlt időkből azon kiváltsága, hogy parasztnak tekintessék. Megköszönnök mi ezt a történeti felfogást, megköszönnök mi, ha valaki csak a paraszt rendhez és lázzadáshoz kötve a nemzetiségek fogalmát, azt mondaná, hogy csak Dózsa György keresztes vitézei voltak a magyarok, azért csupán, mert ok is az emberiség egy szent ügyéért gyilkoltak és harcoltak, s hogy az akkori törvényhozás azért, mert e lázzadás miatt a parasztnak elnyomta, az egész magyar nemzetet, nem pedig annak egyik osztályát nyomta el. Vagy tán e keresztes vitézek is oláhok voltak?

Mi nagyobb múltat tulajdonítunk a románoknak; hadi fölkelésökben szép létszámot állított ki a román nemesség, és így nem alacsonyítjuk úgy le e nemzetet, mint Papiu úr, ki azt hiszi, hogy törvé-

nyeinkben a paraszt és béres szó annyit tesz, mint »oláh«?

Hogy atyáink miért hozták e furcsa törvényt, azt ők tudják; legvalószínűbb, hogy a nép fényűzését kívánták fékezni. Nem mentjük különben e törvény vandalságát, de ha Papiu úr gúnyolja érette atyáinkat, mi azokra hivatkozunk, kiket Papiu úr a románok félisteni elődjöknek mond, a régi roma i a k r a, kiknek törvénye szerint a leghatalmasabb római nőnek is csak két köntöse lehetett, s ha egy harmadikat akart beszerezni, ezért a senatus-hoz kellett folyamodnia, s az megengedte, ha akarta. Mit mondana ma e törvényre csak Papiu úr neje is? ha t. i. van. Nemde barbár és ostoba törvény volt az. — Lám pedig a római jog bölcselete még a mostani codexeknek is alapul szolgál. Egy túlélt intézvényért nem lehet a nagy egészet, nem az elődök évezredes jogbölcséletét kigúnyolni. Tekintenünk kell másokra, nemcsak azokra, kiktől elakarjuk röpiratokkal foglalói hazájokat, mert csak is így lehetünk következetesek és szavabevehetők.

Mindazon argumentatiok, melyeket román írók egykor is máskor is a magyar törvényhozásnak ellenök intézett vandalismusa ellen felhoznak, rendszeren hasonlók ahoz, a minő ráfogást tesz Papiu úr a három nemzet uniójának, vagy a fenemlített approbatalis törvénynek céljára nézve.

Hogy az oláh nemzeten volt nyomás, azt mi általánosan nem tagadjuk, de nem politikai, hanem vallásos volt e nyomás; nyomva voltak a középkorban a disunitusok, s minthogy az oláhok nagy része e hitfelekezeten volt, tehát nagy része is állott a vallásos nyomás alatt. Ámde magyarok nem voltak-e régi időkben a görög hiten? nem voltak-e nyomva ők is vallásuk miatt annyira, hogy végre vagy hitet cseréltek, vagy az oláh parasztságba beolvadtak?

Ki állíthatja, hogy a görög hit, az oláhok ki-

zárólagos hite lett volna? s ki mondhatja, hogy a katolikus oláhok nem éppen úgy románok?

Hogy azonban e vallásos üldözés leginkább az oláhokat nyomta, mint kik legnagyobb tömegben vallották a görög hitet, ez bizonyos, s részünkről ezt soha sem is mentjük; de vizsgálja meg bárki hazai törvényeinket s bizonynyal úgy fogja találni, hogy a magyar souverainitás alatt az oláh, mint nemzet ellen lealacsonyító törvények nem hozattak. Azon régi törvények, melyek az oláh papságot érdeklik, egyes esetekre vonatkoznak, s a kihágások fékezésére szolgáltak; s hogy az oláh köznéptől a fegyverviselés eltiltatott, az lázzadásának volt következménye, melyet az erről szóló Apr. törvényczikk hozatala előtti évtizedben Mihály vajda mellett követett el. Barbárnak mondja-e Papiu úr Ausztria azon rendszabályát, hogy leveri forradalmunk után oly sokáig csak engedély mellett használhatánk fegyvert? Az 1620-ban hozott törvényczikk szerint is szabad volt fegyvert viselni azon oláhoknak, kik erről bizonyítványt tudtak bemutatni.

Jól tudjuk, hogy Mihály vajda berontásakor az oláh köznép mily irtózatosságot kegyetlenségek eszközözül használtatott fel; jól tudjuk, hogyan gyűjtögették fel akkor is Enyedet, Tordát s hazánk virágzó falvait; tudjuk hogyan feszítette ki a vérengző tömeg udvara kapujára Fehérmegye egyik főbirtokosát, hogyan égetett, pusztított, csatlakozva a Básta alatt bejött hajdúkhoz s vallonokhoz, míg végre maga is odajutott, hogy a vadrengetegekben legyilkolt vagy éhen halt társainak holttestével kelle táplálkoznia, miután a nagy birtokosok gabonakészletét mindenfelé elégette. — Ha az *oláh* és germán üldözések alól kibontakozott ország a lázzadékonny tömegtől a fegyverviselést eltiltotta: ez egy oly rendszabály volt, mit a személy- és vagyonbátorság követelt, és a miért az akkori időket kárhóztatni nem lehet. —

Láthatni, hogy az csak időszaki törvény volt; és nem emlékezünk, hogy korunkban valaki valamely oláh paraszt fegyverét is levette volna válláról, midőn zaklatta a medvéket a Cziblesen, mennyivel kevésbbé háborította ily okért valaki a román értelmiséget?

Szemére hányini a jelen századnak a régi idők intézkedéseit, melyeknek többé már érvénye úgy sem vala – ez a legnagyobb igazságtalanság.

Ha törvényhozásunkat valaki vádolhatja, az nem az egyik, vagy másik nemzetiség, hanem maga a parasztság, mely egész Európában és így minálunk is el volt nyomva; de az emberi eszme győzött, a jogegyenlőséget 1848-ban törvényhozásunk kimondotta, és ezzel minden oly törvényt egyszerre eltörölt, mely az ember és ember közt születési különbséget alkotott.

Egy századdal mindenesetre előbb áll törvényhozásunk azon középpont törvényhozásától, honnan Pap Hilarián úr sugalmakat küldöz erdélyi véreihez. Maria Teréz korában már sokkal boldogabb sorsra lón helyezve az erdélyi parasztság, mint a minőben él még a civilisatio mostani korszakában is a moldva-oláh parasztság, hol a szegény köznép nemcsak, hogy semmi emberi joggal nem bír, de saját természetményéből is csak annyit hagy neki ura, a mennyit kedve tartja.

Láttuk családi tűzhelyénél a moldva-oláh nép irtóztatós nyomorát, hallottuk szomorú panaszukat; pedig ama nép feleit nem a magyar aristocratia uralkodik.

Teremtsenek elé előbb egy szép és szabad Oláhországot, hová mint nemzetiségök tűzhelyére büszkeséggel mutathassanak; és azután kárhoztassák azokat, kiknek civilisatiojuk az oláh civilisatio megett talán messze hátra maradt volna.

III.

Szólottunk előbb a „L' independent” írójának művében itt-ott szétszórt apróbb vádokról; meg kell még említenünk, mielőtt elmélete taglalásához fog-nánk, az utóbbi magyar országgyűlés eszméi körüli észrevételeit.

Habár az író már könyvének jelszavául Cserey ezen mondatát veszi: „Erdély minden szerencsétlen-sége Magyarországtól jött”, mindamellett elég ildomos megadni azt, hogy Deák felirata férfias erélyvel, alapos ismerettel, s a haza jogai melletti valódi lelkiismeretességgel van szerkesztve; de ez ildomos elismerés után mindjárt e következtetést vonja ki: „Csodálatos azonban, hogy míg Deák Magyarország függetlenségét szemben Ausztriával oly hő honsze-relemmel védi, éppen akkor, mint egy magyar Bach minister, minden aggály nélkül kívánja Erdélyt a pesti magyar kormány alá rendelni.”

Hosszasabb párvonalt húzva Deák és Bach kö-zött, s kinyilatkoztatva, hogy az erdélyi románok Pest-től függetlenek akarnak maradni: „Mi nem kí-vánunk – írja – töltik (Magyarországtól) semmi áldozatot, csak hasonló méltatást; ismerjék el ok Erdély függetlenségét akép, mint Erdély elismeri Magyarország jogállapotjai. Ez a testvériesség föl-tétele, mely épp oly jogos, mint könnyen elérhető.”

Azt mondják, hogy minden hasonlat sántikál, ámde a Bach és Deák közti összehasonlításnak,

még csak lába sincs, és egy perczig sem is állhat meg. E összehasonlítás anynyira képtelen, hogy szólanunk sem kellene, ha ez nem szolgálna alkalmul, némely jogi észrevételeink megtételére.

De mindemellett nem mondhatjuk Papiu úr állítását következetlennek, csak is alaptalannak.

Nem következetlen, mert ő művének első szakaszában Erdély államjogi viszonyát következőleg állítja fel: „Erdély részére az osztrák ház által megállított feltételek lényege abban áll, hogy Erdély a Habsburg dynastia uralma alatt egy független állam, az az Erdély a monarchia többi tartományaival személyi unióban áll.”

Miután Papiu úr ezen jogtörténelmünkben nem nagy jártasságot mutató alaptételt felállította, következtései megbocsáthatók; csak az a baj, hogy az alapföltétel hamis. És így Papiu úr állítása és összehasonlíása, ha nem következetlen, mindenesetre alaptalan.

Papiu úr éppen ezen főnebbi állításának igazolása végett hivatkozik I. Leopold diplomájára, melyet szeűtnek s Erdély magna chartájának nevez. Ez által elismeri tehát, hogy Erdély közjoga, Erdély hozott törvényein és kötésein alapszik. Ha ezt elismerte, állítása csak úgy igaz, ha ez alaptörvényekkel összhangzik.

Vizsgáljuk meg tehát azon alaptörvényeket, melyek Erdély viszonyát Magyarországhoz, és az osztrák császári házhoz meghatározzák.

Nem akarunk itt azon diploma keletkezésének történelmi fejtegetésébe bocsátkozni; mindenki jól tudja, hogy az akkori alkudozások Leopold császárnak, mint magyar királynak jogánál fogva jöttek folyamatba.

Elég bizonyóságot tesz erről magának I. Leopold császárnak 1693 ápril 29-kén kelt leirata, melyben a gubernátor kötelességeit szabva ki így szól: „Postquam divino notni placuit Transylvaniam, antiquissimum Hungariae regni membrum, olim per injuriam temporum ab eodem avulsum, nostrorum successorum Hungariae regum legitimo imperio restituere”, stb. elég bizonyóságot tesz erről magának a diplomának ezen tétele: „Charissimam hanc Transylvaniae regionem, jam a seculis ioclyto nostro Hungariae regno assertam.” Itt csak is a legfőbb argumentumokra, a pozitív törvényekre fogunk hivatkozni.

A leopoldi oklevél 2-, 3- és 4-dik pontja megerősíti az ország minden ősi törvényeit, és ezekben megerősíti ős törvényeink azon rendeletét is, hogy – és egyedül csak is – az országgyűlés által hozott s felségileg megerősített törvények mindenkit köteleznek.

Ily szentesített, és a mennyiben későbbi törvényhozás útján nincs változtatva, mindenkit teljesen kötelező törvény határozta el Erdély jogviszonyát az 1791-dik 6-dik t.-cikk ezen szavaiban: „tam sua majestas sacratissima, quam secuturi eiusdem ex augustissima domo austriaca successores, qua legitimi reges Hungariae, Transylvaniam tanquam ad sacram regni Hungariae coronam pertinentera, eodem cum Hungaria imperii et successionis jure tenent.”

Ezen törvényczikkben világosan ki van fejezve, hogy Erdély felett, mint Magyarország törvényes királya, ugyanazon örökösödési joggal ural kodik a felséges dynastia; és maga a leopoldi oklevél is annyira elismeri Erdélynek a magyar királysághoz tartozását, mikép a 12-dik pontban, hol az adót meghatározza, az ország közvetlen védelmére.

fizetendő sokkal nagyobb adóról oly móddal intézkedik, hogy ezt csak akkor kell fizetni, midőn Erdély vagy Magyarország megtámadtatik. Ez intézkedés e két országnak egy köz államsolidaritásban léte mellett a legvilágosabb tanúságot tesz, s bizonyítja a két ország államjogi egységét és együvé tartozását; tartozván Erdély úgy védeni a közös magyar államot, mint saját hazáját. És ebből világosan belátható, hogy Erdély habár akkor külön országos autonómiával bírt, nem külön állam, hanem a magyar állam kiegészítő része volt; mint Carinthia, vagy Morvaország, hogy külön ország ugyan, de az osztrák császári állam kiegészítő része, és így éppen nem külön állam. Az állam és tartomány (regio provincia) fogalma nem identicumok.

Azon alaptörvények, melyekre ott, hol érdeke úgy kívánja Papiu úr is hivatkozik, meghatározták, hogy valami eszme vagy óhajlás hogyan válik törvénynyé. Az országgyűlés meghozza azt, a király megerősíti, és törvény az, melyet sem népdemonstratiók, sem egyéb meg nem semmisíthet, a míg maga a törvényhozás rendes utón meg nem változtatja azt.

1848-ban ő Felsége Ferdinánd császár és magyar király királyi előterjesztvényeül tűzte ki a rendeknek, hogy Erdélynek Magyarországgali szorosabb törvényhozási és kormányzati egyesítéséről hozzanak törvényt.

Erdély meghozta az 1-ső törvénycikket, ő Felsége megerősítette, és Erdély képviselőtét meghívta a pesti közös országgyűlésre, ezek oda minden nemzetiség fiaiból meg is jelentek. Ennélfogva Erdély szorosabb összeköttetése törvényes és gyakorlati ténynyé vált.

Papin úr azt mondja, hogy a balázsfalvi gyűlés protestált az unió ellen. Ámde kérdjük, mutas-

son alaptörvényeinkben egyetlen cikket, mely ezen gyűlés törvényszerűségét bizonyítaná. Kik voltak a balázsfalvi gyűlésen, hol választották őket, minő törvény alapján hoztak ott az ország többi s csakis a törvényhozás által kormányozható nemzeteire nézve kötelező határozatot?

Mi elismerjük, hogy a balázsfalvi gyűlés emlékezete a románok előtt kedves lehet; de nekik viszont el kell ismerniök, hogy ha mi azon gyűlés eszméi, mint a nép közvéleményének élénk nyilatkozata iránt tekintettel vagyunk is; de az minket törvényesen nem kötelezhet, mert az nem a mi országunk és alkotmányos törvényhozásunk orgánja volt.

Nem kötelezheti ez a magyarországi államférfiakat sem, kik a haza törvényeihez ragaszkodnak, és államuk sorsát soha sem bízhatják a különböző népgyűlések dictaturája alá. Nincs a világon szerencsétlenebb állam, mint volna az, a mely felett a tumultusok határoznának. És mivé válnék a tömegek ily kényszerű joga által a sok népű magyar királyság? Most a románok, majd a székelyek, majd a rácok, majd a magyarok gyűlnének össze felforgatva az alkotmányos formákat és ősi jogalapokat, s hol volna itt aztán egy szervezett, egy alkotmányos állam fogalma?

A balázsfalvi gyűlés egy oly népdemonstratio volt, melyre mint a román nép közvéleményének tömeges nyilatkozatára a román nép fiai hivatkozhatnak, ha valamely ott kimondott elvért küzdve, küzdelmök nyomatékát, a nép közvéleményére hivatkozásban keresik; azt azonban egy törvényhez értő román sem fogja állítani, hogy ottani határozásaik minket többi nemzetiségeket törvényszerűleg köteleznének; azt sem állíthatja fel egy alkotmányos érzésű ember is, hogy népgyűléseknek joguk volna a tör-

vényhozás tényei ellen szegülni, mert hisz ez az európai rendőri felfogás szerint nem joggyakorlat, hanem forradalom.

Megtörténik Angliában, hogy egy vagy más kormányintézkedés vagy parlamenti kérdés miatt népesebb meetingek gyűlnek össze, mint a balázs-falvi nép gyűlés volt; de senki sem gondol arra, hogy a megtámadott intézkedésnek, vagy törvénynek tetteg ellenszegüljön, csak elvileg nyilatkozik ellene annak, s így erkölcsi nyomási gyakorol arra nézve, hogy azon intézkedés, vagy törvény rendes utón módosíttassék.

Ily nyilatkozványnak tekintjük mi a balázs-falvi gyűlést és nem tagadjuk, hogy az jövő törvényhozásunkra nevezetes hatást gyakorol. A románok az unió miatt nemzetiségük gyengülésétől féltek; a törvényhozás feladata lesz a románok ezen aggodalmát elenyésztetni s olykép intézkedni, hogy igazságos és az emberiség s a világ közvéleménye által méltányolható panaszt ne emelhessenek ok a közös törvényhozás ellen. Ez a mi nézetünk szerint a balázs-falvi népgyűlés erkölcsi hatása, és ezt nem tagadjuk meg attól, s magyarokul és székelyekül örömezt ragadunk meg minden eszmét, mely arra vezethet, hogy román testvéreink aggalmait elenyésztetve, őket mellettünk, de semmiesetre sem felettünk – láthassuk.

De ez aztán a véghatár, a meddig azon időjelenséget méltathatjuk, a nélkül, hogy az minket törvényes álláspontunkról leránthatna. Ha e törvényes álláspontra nézve a kormány ellenében Papiu úr Deák feliratának irányát, erejét magasztalja, éppen úgy kellene magasztalnia ezen irányt a népeknek törvényen túlcsapongó kívánatai ellenében; mert bárhonnán jövő kényszerítések folytán, ha egyszer elhagyjuk a törvényes álláspontot, oly problémáknak tesszük ki a haza sorsát, melyeknek vége beláthatatlan.

Miután tehát nemzetünk nagy fiának Deáknak elve az, hogy a törvényes álláspontot megtartsa, s miután őt erre homagialis esküje is kötelezi: helytelenül hasonlítja őt Papiu úr báró Bachhoz, a ki újat akart teremteni, s nem a positiv törvényekre épített.

Deák, mint a törvényesség embere, tartozott feliratának érveit a törvényből meríteni, s mint belátó politikus védeni a királyság integritását és egységét, s oly nézetet pártolt, melyet századok előtt már szintén pártola a dynastia egyik leghatalmasb tagja I. Leopold császár, midőn ő Erdélynek „Magyarország e legrégebbi tagjának” külön szakadását az idők sajnálatos méltatlanságának tulajdonítja. A két férfiú álláspontja is egészen különböző. Deák szoros lelkiismeretességgel ragaszkodik a positiv és szentesített törvényekhez, s az ezek által biztosított alkotmányhoz; míg báró Bach egész rendszerét az absolutismusra fektette volt, melyet az uralkodó felség nemes ösztöne végre félre vetett, alkotmánynyal kívánván uralkodni népei felett.

És ekép Papiu úr ezen összehasonlítása saját állításaihoz következetes ugyan; de épp azon törvényesség szempontjai szerint, melynek egy részére Papiu úr is hivatkozik, teljesen alaptalan,

IV.

Midőn már előbbi cikkeinkben elmondottuk Papin úr rágalmaira s némely elferdítéseire észrevételeinket a nélkül, hogy a Gladtól és Menu Marothtól deducált históriai jogok absurd vitatásának czáfolatába bocsátkozzunk, a nélkül, hogy hánytorgatnók mikép a magyarok s székelyek elődjei, a hunok joga még régibb, melyeket azonban a magyar királyság és osztrák császári ház jogai egyaránt túlnőttek: maradunk mindvégig a kérdés publico-politikai szempontjainál, és itt már tárgyalás alá vesszük programja alapeszméit, a mint ezt előbb címzett röpiratában felállította.

E programot a munka negyedik szakaszában fejt ki az író, s főbb eszméiben ide megy ki:

Igyekezzenek Erdély, a Bánság, Bihar- és Máramarosmegyék, s mindazon vidékeknek, melyek a Tiszáig terjednek – románjai egy nemzeti gyűlésre összegyűlni.

Kétségtelenül a románok ezen nemzeti gyűlése

1) Mindenek előtt fog ragaszkodni Erdély épsege-, feloszthatlansága- és teljes függetlenségéhez, kinyilatkoztatván, hogy a románok készek testvéresülni a magyarokkal, ha ez utóbbiak érdemesek lesznek arra!!!

2) A románok e rendkívüli viszonyok közt törekedjenek arra, hogy egy alkotmányozó gyűlés legyen Erdélyben, melyben a magyarok, székelyek és

szászok a románokkal együtt mindenik nemzetiség lélekszámához képest részt vegyenek. Ezen constituante állítsa meg az ország alkotmányát a teljes nemzeti egyenjogúság alapján; mert a leopoldi oklevél, a *pragmatica sanctio*, s az 1791-i decretumok éppen nem akadályozzák az ország törvényeinek revidálását, sőt a jogosult állampolgárok azon jogát biztosítják, hogy az országfejedelemmel együtt hozzanak törvényt, vagy eltöröljék a létezőt.

3) Minden román kívánja, hogy Erdély összeköttesék Bukovinával; kivált pedig azon román területtel, mely a Tiszáig terjed, s mely most *de facto* (!) Magyarországhoz van kapcsolva.

Ezek érdekesb pontjai azon programnak, melyben Papiu urat az *annexio* vágya annyira megragadja, hogy többé már nemcsak azt a szép területet a Tiszáig, de az ausztriai császárság egyik teljhatalma alatt álló tartományát Bukovinát is Erdélyhez akarja *annectálni*. Boldog Erdély mekkora nagyság néz elődbe Alba Julia fővárosoddal?!

Megvalljuk, hogy midőn ezen programot még tavaly elolvastuk, egyszerre Franciaország azon rémnapjai jutottak eszünkben, midőn a vérpad a nemzet fölszentelt királyának véréből párolgott, s a nagy Franciaországot egész mostanig annyi szerencsétlen hánykódásnak kitett forradalom fűriái felforgatták az addig ép államot, összezavartak minden rendet, miután a constituante képtelen volt arra, hogy e szomorú chaosból valami rendszeresebb helyzetet alapítson.

De Papiu úr! ennyire nem jutott sem az osztrák birodalom, sem a magyar királyság!

Azon törvények, melyekre ön bámulandó cynismussal, és gunyorosnak tetsző egyoldalúsággal hivatkozik, rendes fejlődésük szerint meghatározták, hogy minő törvényalkotó gyűlései lehetnek az or-

szágnak, melyek annál kevésbé hozhatók kétségbe, mert az uralkodó felség is elismerte és többszörösen kimondá a magyar királyság integritását, történelmi királysági állását, s elismerte azon jogalapokat, melyeken egyedül lehet alkotmányos utón tovább fejleszteni az állami, országos és nemzetközi ügyeket.

Vegyük azonban rendre ezen programra pontjait. Az első pont tehát Erdély épségét, feloszthatóságát s Magyarországtóli függetlenségét követeli. Ha egészen a Papiu úr álláspontjára állunk, és félre teszszük a rendes utón hozott 1848-i törvényeket, akkor is ez ország épségét másképp nem foghatjuk fel, mint a mikép ezen integritás az 1848-ki jogállapotok előtti korszakból constatálható.

Már az 1836-ki 21-dik t.-cikk által Kraszna-, Középszolnok- Zarándmegyék és Kövárvidéke elszakadt Erdélytől, mint a mi jogilag Magyarországhoz tartozott.

Az ország és dynastia egészen más nézetten voltak, mint Papiu úr a jogosultság meghatározására nézve; megfontolták most, hogy Erdély s Magyarország ura és protectora ezer év óta már nem a byzanci görög császár; hogy e császár régi apró vasaljainak: Menu Marothnak, GHádnak, Grelunak főispánságszerű apró területeiből, melyeknek meghódítását Árpád nem is összes hadseregével, csakis egy-egy kapitányával játszva hajtá végre, azóta egy nagy magyar királyság alakult. Ezen királyság később külön vált, egy része nemzeti fejedelmeket választott, s különböző szerencsével térj észte most kiüjebb majd beljebb határait, míg végre a magyar király sceptruma alá visszatért; és ezen királyi ház, és az anyaország közös törvényhozásuk útján Erdély tulajdon határait legutoljára 1836-ban jogszerűleg megállíták.

A magyarországi részek, melyek épp ez elnevezésben is hordozák jogi helyzetöket, visszakapcsolatván az anayaországához, Erdély épsége áll a többi itteni megyék, székely- és szászszékek összegéből.

Ha egy külön Erdélyről van szó, akkor ezen integritást mi is követeljük; ha a feloszthatlanságról van szó, akkor ünnepélyesen kell óvakodnunk, hogy ezen Erdélyből bárminő új terület szakítassék ki; annál inkább kell óvakodnunk az ellen, hogy ide oly országot csatoljanak, minő p. o. Bukovina.

Látni való ebből, hogy Papiu úr 1-ső pontja elvileg éppen a románok külön territórium iránti óhajtásának jogtalanságát, s a harmadik pontnak felforgató természetét tünteti ki.

A mi a Magyarországtóli teljes függetlenséget illeti, ezt az 1848 előtti álláspontból sem ismerhetjük eí; nem, mert már a leopoldi oklevélben, melyre Papiu úr, mint alapkötésre hivatkozik, a mint még említve volt, ezt olvassuk: *Charissiroara banc Transylvaniae regionem, jam a seculis inclyto nostro Hungariae regno assertam*”; nem, mert nem lehetünk következetlenek egyik előbbi cikkünkben tett azon törvényes idézeteinkhez, melyekből Erdélynek a magyar királyi államhoz tartozását bebizonyítottuk; nem, mert Erdély függetlenítése az anyakirályságtól ezen országterületet két sarkalatos jogából forgatná ki, melyen alapszik egész alkotmányos létele: egyik sarkalatos jog az, mely szerint az erdélyi fejedelem inauguratioját a magyar királylyá koronáztatásnak keli megelőznie az 1744-diki 3-dik törvénycikk és az 1791-i 6-dik törvénycikk értelmében; a másik azon sarkalatos jog, mely a *pragmatica sanctio*-ból ered, mely a magyar királlyságra és ahoz tartozó Erdélyre nézve máskép van szerződésszerűleg szabályozva, mint az osztrák császári államra nézve, s melyből

évszázadok múlva oly jog keletkezhetik, melyet Erdély csak az anyakirálysággal együttesen gyakorolhatna.

A mely erdélyi publicista, bármelyik benlakó nemzetből, Erdélynek a magyar államhozi függő állását meghíusítani kívánná, elfogadván Papiu úr tanácsát, kilökné lába alól azonnal ez ország múltjának jogait, jelenének és jövőjének alkotmányos biztosítását, ki történelmi és jogi állásának egész alapját; állítana egy tabula rasat, melyre bizonyosan nem a régi görög császárság vasaljainak kis körű területei, hanem az újabban alakult nagyhatalmak érdekeihez képest fognának új országot szervezni, és bizonynyal Ausztria elég erős arra, hogy e területet saját hatalma alatt megtartsa, s ha politikusai még a dualismusra sem örömet hajolnak, annyival kevésbbé fognának buzogni egy trinitas mellett éppen akkor, midőn a történelmi jogoknak önmagunk általi „Verwirkolása” folytán, teljes jogukban állana olyat teremteni, a minőt hatalmuk abszolút érdekeivel a legöszhangzóbbnak látnának.

Ha tehát Erdély sorsára nézve valaki az 1848-i álláspontot elveti, s az azelőtti álláspontra tér is vissza, Erdély integritásának fogalma meg nem engedi azt, hogy ennek országos hatósága alól bármely terület kiszakíttassék, vagy bármely más tartományrész hozzászátoltassék. Papiu úr által kívánt feloszthatlansága még kevésbbé engedi meg mindezt.

De végre aztán mostani határai közt mi üdvöt hoz Erdélyre országos integritása s feloszthatlansága? Területe kisebb, hogy sem Ausztria sceptruma alatt oly országos önállás megtartására számithasson, a minővel Papiu úr álmadozik; népessége és vágyom állása kisebb, hogysem a mostani kormányzat, közigazgatás, törvénykezés és honvédelem költségeit megbírja; és azon nemzeti versengés miatt, mely a

románok és magyarok közt, a kétfelé vonszódás miatt örökre tartana, a calculus minervae minden időben a kis szász nemzetiségnél lenne. Ha a szász nemzet valamely nézetben a magyarok- és székelyekkel kezét fog, akkor népességileg is egyen vonalban áll ezen rész a román fej számmal; birtok, értelmiség s vagyon tekintetében többszörösön felülhaladja, és így e három nemzet akarhatja győzni fog; ha ellenben a szász a románok mellé áll, részökre billenti a mérleget.

És ebből mi következik?

Az, hogy a román és magyar elem egymást folyvást paralisalván, a legkisebb szász nemzetiség fogná bírni és kormányozni ez országot. Mindenik nemzetiség kényeztetné, elhalmozná Ígéretekkel, kiváltságokkal, minden áldozattal e szerencsés állású neutral, és a központi hatalommal fajérdeki összeköttetésben álló nemzetiséget a végett, hogy magának, érdekeinek és céljainak megnyerhesse; s ha ezt nem tehetné, valamelyik fél simulna az ő érdekeihez, céljaihoz csupán azért, hogy rivalisa felett fölényt nyerhessen?

Nem hiszszük, hogy a mélyebb belátású románok kecsegtetőnek ítélik ezen kilátást. Pedig hajói után gondolnak e kérdésnek, könnyen beláthatják, hogy e combinatio nem alaptalan; belátják, hogy sokkal nagyobb jóllét és kifejlődés reménye állhat előttük, ha mint testvéreink egy nagy királyságban állanak mellettünk, hol a nem magyar nemzetiségeknek a magyarrali ellensúlya által, ez utóbbinak minden tulhatalma paralisálva lehet, míg e külön kis provinciában a calculus minervae azon kisebb elemnél áll, kinek nemzetiségi viszonyai másszerű befolyást és háttért biztosítanak, mint a minőtől a magyarok irányában a nem magyar s nem német ajkú népfajoknak aggódniok lehetne!

V.

A „L'indendantia” írója programjának 2-dik pontjában ezt állítja fel: „A románok törekedjenek arra, hogy ezen rendkívüli körülmények közt hívassék össze Erdélyben egyalkotmányozó gyűlés, melyben a románok, magyarok, székelyek és szászok lélekszámszerint legyenek képviselve; ezen gyűlés vizsgálja meg az ország belalkotmányát, a teljes nemzetiségi és politikai egyenjogúság alapján. Mivel a leopoldi diploma a *pragmatica sanctio* és az 1791-i határozatok biztosítják az országgyűlésnek azon jogát, hogy a fejedelemmel egyetértve törvényeket hozhasson és érvényesítsen.”

Itt megint a törvényt a „ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes” közbeszéd módjára alkalmazza az író.

Hivatkozik azon alaptörvényekre, melyek az országgyűlést felhatalmazzák, hogy törvényt hozzon és változtasson; de mindjárt elfeledi, hogy éppen ezen alaptörvények körülményesen és szabatosan meghatározzák, hogy mi ezen országgyűlés, mik annak tényezői, s hogyan bírt az 1848 előtt – ha már 1848-at ignorálja – a törvényhozás és változtatás jogával?

Állot ez országgyűlés a kormányshék tagjaiból, a királyi tábla fiaiból, a megyék, székek főispánjaiból, a fejedelmileg meghívott regalistákból, a megyék, székek, városok, taxás helyek és káptalanok követeiből az 1791-i XI. törvényczikk értelmében.

Minden más szerkezetnek törvényhozáson kívüli alkalmazása ellen Erdély összes nemessége és polgársága, az unionis juramentumnál fogva köteles, az 1848 előtti törvények és az egyesületi eskü értelmében, ezen egyének, testületek, megye- és városközségek jogait védeni az uralkodó fölség trónja előtt.

Törvényszerint tehát még azok előtt is, kik az alkotmányunkon 1848-ban tett reformokat, s Erdélynek az anyakirálysághoz törvényes bensőbb csatlakozását ignorálni akarják, egyedül oly országgyűlés lehet érvényes, mely az 1791-i XI. törvényczikk kívánatainak megfelel.

Nem áll e részben azon ellenvetés, hogy a demokratikus eszmék honosulta, s a jogegyenlőség alkalmazása által azon szerkezet többé nem alkalmazható.

E szerkezetben a regalisfák a felső tábla jogait képviselik, mely jog minden európai alkotmányos államban ekkorig még mind méltatva van; következőleg ezen országgyűlésen is a regalisták joga a democrat eszméknek nem praejudikál. A vármegyék és városok képviselőiben pedig létszámszerint foly be a nép az 1848-ban elfogadott census és qualificatio alapján; s ha a nép jogát gyakorolni akarja, a megyék és városok követválasztásain elég szabadelvű census alapján gyakorolhatja. A mi kifogást lehet tenni a régi országgyűlési szerkezet ellen, csak az, hogy tetszés szerint meghívott és egy kamarában üléselő regalisták által, a kormány túlsúlyban van.

Ha Papiu úr a leopoldi diplomára hivatkozik, mely az országgyűlést feljogosítja a törvényhozásra s változtatásra, úgy ha 1848-at nem ismeri el, csak is a leopoldi oklevélben szentesített szerkezetű országgyűlés bír azon illetőséggel; ha ellenben a nép-

tömeget akarja rábocsátani, hogy rontsa le egyrésztől ugyanazon törvény korlátait, melynek malasztját másrésztől elismeri: akkor nem tesz kisebbet, mint-hogy védi azon tolvajméhek jogát, melyek *egy* huzamos idő és szorgalom által összeállított méhkas kincsét szétrabolják.

A szentesített törvénynek egyik tétele oly kötelező mint a másik, és ha Papin úr a leopoldi oklevél által biztosított országos jogra hivatkozik, úgy e jogot csak oly országgyűléssel gyakoroltathatja, melynek ugyan ily alaptörvényeken fekvő jogosultságára hivatkozhatik.

Ha a törvény előzményét elfogadja ugyan, de következményeit nem: akkor oly utón jár, hol őt többé sem a jog, sem a hatalom nem gyámolíthatja.

Nincs más választás nálunk, hol forradalom nincsen, s hol fölöttünk hatalmas uralkodó áll, mint törvényeinkre támaszkodni és annak pontos teljesítését kérni.

De váljon, ha a törvényekben föl nem lelheti Papiu úr lélekszámának daco-romanizatorra képesítő befolyását, felfogja-e lelhetni egy octroy-ban?

Hiszszük, hogy ha ez octroyt Kuza berezeg dictálná, az oláh daco-roman-párt sugallatára, akkor minden igen kedvezőleg ütne ki, lenne egy oly constituante, melyben Romulus félisteni utódainak nagy tömege közt egy néhány székely, Erdélynek nemcsak Menu Marothnál, de Traján katonatelepeinél s a dákoknál is sokkal régibb nemzete – egy néhány magyar, és *egy* néhány szász, ott állana pictus masculusnak, hogy lehessen szerencsés megnyerni a románok kegyelméből magának azon elnézést, hogy ő is élhessen itt közöttük, ha már születnie kellett!

De ha az uralkodó hatalom fog octroyálni, az vagy az érdekképviselőre, vagy az Európa minden államában elfogadott alsó és felső ház eszméjére fek-

tetné ez octroyt; de az bizonyos, hogy soha nem fog oly képviselőt adományozni valamely országnak, kivált, a mely saját alapjogait feladta, mely képviselőt egyedül a lélekszámra legyen fektetve.

Az érdekképviselő pedig nagy fölényt fogna mindig adni a magyarnak, székelynek és szásznak, a mint ezt az utóbbi megyebizottmányoknak összealkotásánál láthattuk; az alsó és felső tábla felállításában szintén kellőleg biztosítva lenne nemzeti egyensúlyunk. Egyik eset sem volna nemzeti befolyásunkra nézve kedvezőtlenebb, mint az alaptörvényekre fektetett országgyűlési szerkezet.

Miután tehát nem lehet kilátás arra, hogy a minden alapjogok feláldozása árrán nyerhető kegyelem is nagyobb és túlnyomóbb befolyást adhasson a román elemnek, mint a mennyi az alaptörvények nyomán számára biztosítva van: ugyan minő lélekkel tanácsolhatja nemzet-feleinek, hogy bontsák fel az alaptörvényeket, s jogaikat cseréljék fel problémákkal?

Egyedül azon kétségbeesett axiómából érthetjük meg Papiu úr álláspontját, melyet röpiratában programja első pontjában mond ki, elárulva sötét gyűlöletét, s politikai kiskorúságát, a midőn így nyilatkozik: „Készebbek az erdélyiek (??) rabok is lenni tulajdon országukban, mint szabadok egy Erdélyre nézve idegen országban, (már t. i. az anyakirályságban Magyarországnak.)

E nemcsak szolgálai, de valóban minden politikai szemérmét levetkezett nyilatkozat, melyben csak amúgy beszél az író, mintha itt csak a román nemzet és érdek léteznék, mintha itt már csak a románok számítanának, habár ezek létszámban a többi nemzetiségeket nem múlják felül, birtok s egyéb érdekeket képviselő elemekben távol állanak a többi mögött, minden erdélyi ember szívét föllazítja. Mit

mondanak erre ez ország legrégebb lakói a széke-lyek, mit fegyverrel meghódítói a magyarok, mit az ipar által kitűnő és alkotmányossághoz szokott szász nemzet abszolút többsége? Készebbek ők váljon szolgaságban, mint az anyakirálysággal együtt élni? De Papiu úr annyira el van ragadtatva nemzetiségének saját képzelődésében kiteremtett nagysága által, hogy előtte az erdélyi területen többé már a székely, magyar és szász nem is számít; ő már markában látja azon nagyszerű constituantét, hol Erdély oláh töredéke mellé Bihar, Arad, Máramaros Bukovina s minden szögelet, a hol vagy egy román lakik, össze fog gyűlni, hogy ez ország ős jogosult lakóit a nyers tömeg furkós botjával minden emberi és nemzeti jelentőségéből kibotolja, szavát, jogát a tömeg-szavazat nagy hangjával túlordíttassa és letiporja.

De minket ez bizony nem hoz remegésbe. Meg vagyunk győződve, hogy az Erdélyt lakó román nép nem követel magának ily abszolút oláh hazát, még azon része is, mely az uniónak nem barátja, tiszteli a magyar királyság és a társnemzetek jogait, tiszteli becsületesebb szíve ösztönéből, és tisztelni köteles törvényszerű tartozásánál fogva; és hanem tiszténél sem esnénk kétségbe; Erdély csak a magyar király és osztrák császárság romjain lehetne ily oláh provincia. E nagy hatalmakat pedig Papiu úr népszavazata le nem kapanyezezi.

Erdély vagy mostani határai közt fogja magát reconstituálni, ha t. i. az anyakirályság közhatárzátából feloldoztatnék szorosabb kapcsaiból; vagy pedig az 1848-i törvények revisioja alkalmával lesznek belügyei elrendezve. Ha jog engedtetnék az itteni román elemnek meghívni ide minden románt, ki a magyar birodalomban lakik a Tiszáig (azon túl egy sincs): úgy az erdélyi magyarságnak is a Gleich-

berechtigung elvénél fogva joga volna meghívni minden magyart a Dunáig; valamint a szásznak minden németet a Maguráig. Ezt kívánná az itteni nemzetiségek összeköttetéseinek egyenlő méltatása. És minthogy így egyik erdélyi városba sem férnénk meg, végre is Pestre kerülnénk össze, s így végre is ott állanánk a mitől Papiu úr úgy retteg: az uniónál.

Nincs Erdélynek más sorsa, mint egyesülés az anyakirálysággal, vagy különlét a szászok döntő szózatával. Mi választottunk.

VI.

Legérdekesebbnek találjuk a „L'Independanza” írója programjának 3-dik pontját, melyben Bukovinát, mindenestre pedig Magyarországot a Tiszáig kívánja Erdélyhez annectálni.

Azon kivonatos közlés, melyben e röpiratot a „H. Z.” után ismertetjük, nem hozza az író érveit, s e részben utasítjuk az olvasót a „K. Közlöny” 1861-dik évi 158-dik számára, az ott tüzetesebben közölt érveket itt röviden soroljuk elő. Ezen érvek egy valóságos zagyvalék. Azt mondja az író, hogy Magyarország a Tiszáig GHadu és Menmarotu örököseit illeti; tehát ez a föld román és nem magyar föld. Tudjuk, hogy Ménu Maroth népe kazár volt, melynek az oláhokkal semmi faji összeköttetése nincs. De e fölött nincs is miért vitatkozni. Azon birtokczim, melyre Papiu úr évezreden át történt történelmi alakulás rovására épít jogot; oly jelentéktelen, hogy a világtörténelemben egy borocskát sem foglal el. Tudja a történelem, hogy azon területet ősidőkben a hunok (a magyarok s székelyek elődei), a gothok, gépidák, dákok bírták, az utolsóktól a rómaiak meghódíták, ezen nagy népek nyoma maradt fenn itt a történelemben, mely igen keveset tud azon jelentéktelen apró vazalokról, kik most a rómaiak, majd a görög császárok kegyelméből főispánkodtak egy-egy maroknyi területen, s kiket a magyarok visszajövetelének nagy korszaka visszalökött azon semmiségbe, melyből csak akkor bukantak fel.

Ezen nagy egy évezreden át európai hírűvé alakult királyság joga ellen, egy évezred előtti kis vazall jogára hivatkozni és pedig oly nemzet királysága jogai ellen, melynek ősi hun birtoka romjaira beköltözött nagy népek katasztrófjai és eltűnése után vertek ama pásztor népek tanyát maguknak, ez valóban a leggyengébb argumentum.

A másik érve az, hogy Magyarország földrajzi tekintetben is a Tiszáig Erdélyhez tartozik. Erre nézve az európai stratégiai tudomány tökéletesen meghazudtolja az író, miután soha sem a folyamok, hanem a havasok ismertetnek el határvonalokul ott, hol ilyek léteznek. Szerettük volna látni mivel indokolja Papiu úr ezen földrajzi tekinteteket? de arról hallgat.

Harmadik érve az, hogy Erdélyhez tartozik ama terület a felség által kimondott nemzetiségi elvnel fogva.

A felség igaz hogy kimondotta a nemzetek egyenjogúsága elvét, de ezt senki sem magyarázhatja oda, hogy ezért már történelmileg alakult országait újabb országokká fölvgdaltassa; sőt névszerint a magyar királyság integritását határozottan és kétségbevonhatlanul kimondá.

Mindezen érvek tehát annyira hajuknál fogva előrántottak, annyira belátható képtelenségek, mikép bizonynyal senki sem is képzelheti, hogy békés és rendszeres fejlődés útján legkisebb méltatásra is számíthassanak.

Egyedül véres háborúk és a fegyver hatalma adhatna ily átalakulást, ez azonban egy törvényes dinastia alatt nem történhetik, és e célból kénytelen lesz Papiu úr a román nemzet valamely megváltójára várni; mert belső erőre nézve csak ezen területen is, melyet Papiu úr Daco-Romániája akarna befoglalni, oly létszámmal bír a magyar elem, hogy

bizonyosan képes magára is mindig fenntartani ott azon jogot, a mely őt megilleti.

Tény az, hogy a magyar királyság birtokában állott nemcsak a Tiszáig való terület, de Erdély is évszázadokon át, tény az, hogy az ausztriai ház alatt soha Erdély határa nem nyúlt túli a határszéli havasokon.

Az író egészen elfeledi előszavának azon tételét, mikép ők (a románok nevében beszél mindig) nem kívannak Magyarországtól semmi áldozatot, csak hasonló méltatást. Ismerje el Magyarország Erdély függetlenségét akép, mint Erdély (vagy is a románok) elismeri Magyarország jogállapotát.

Nagyon szépen ismeri ol e jogállapotát Papiu úr, midőn Grlád és Ménraaroth jogán el akarja csípni ez ország szép területét a Tiszáig?!

Nagyon magasztos honfi érzelem hevíti Pápiu kebelét Erdély ős nemzetei iránt, midőn megengedi, hogy a Tiszán túl éljenek és virágozzanak a magyarok, csak azon innen legyen aztán egy oly ország, melyről csak a román mondhatja e szót: mi erdélyiek!

Szegény székely nemzet, mely végig nézted ős rengetegeidről a rómaiak, dákok, gothok, gépidák kóbor és átfutó uralkodását Erdély bércei fölött, a nélkül, hogy ellen meghódíthatta volna tiszta ős scytha földedet; állj készen beolvadni egy új Romániába a Tiszán túli magyarok azon szerencséjeért, hogy ott ők testvérekül elismertessenek.

Szegény tiszamenti magyarság, feledd el minő jogod van neked ama rónasághoz, melyet ezer év viharai közt véreddel s érez melleddel védettél ozmán, tatár és német ellen, s melyet 1848-ban megsoztván becsületesen a testvérnépekkel, azt nyerted, hogy most saját birtokodban idegennek akarnának tekinteni.

A történelmijog, az alaptörvények, a stratégiai és földirati szempontok, az államban tényező főbb érdekek, a fejedelem adott szava, egy szóval minden a mi egy ily annexiónak békés kulcsa lehet Papiu ellen van. Mi lehet tehát mellette? Egyedül az erőszak.

De az erőszak útján egy nép nevében csak annyi részben tehetni számításokat, a mennyi annak erejétől kitelik. Európai comiagratiokra nagyon kába dolog a kis román elemnek számítani, egy ily conflatio igen könnyen elsodorhatja őt.

Ha pedig belső küzdelmek koczkájára lenne valaha vetve e kérdés, bizony csak azon terület is, melyre Papiu úr sóvárog, emberséggel ellene tudna állani ezen dacoromán annexiói láznak.

Két millió kétszáz tizennégyezer és ötszáz tizennégy lélekszámot tesz az erdélyi és Tiszán inneni összes románság (Erdélyben a részekkel együtt Galetti szerint 1,293,514 lélek és pedig göröggel, jorozsszal együtt. Magyarország Tiszáninnyi területében 917,643, míg a Tiszántúli s a dunai kentetekben egyetlen lelket sem számít e népre a statistika), mely hivatva van Papiu úr állítása szerint a Tiszáig Erdély urává válni, de Papiu úr úgy lát-szik tökéletesen elfeledte, hogy a Bach korában gyűjtött s a magyarokra nézve éppen nem kedvező adatok szerint összeállított statistikája is Kolbnak egy millió nyolczszáz hetvennégyezer és egy száz lélekre teszi a tiszai magyarok számát, kik egy nagy erőben élnek ott s a nemzet leghö-sebb fiai, elfeledte, hogy innen a Királyhágón is van kétszáz ezer megyei magyar, s hogy ugyancsak Kolb ötszáz nyolczvanötezer háromszáz negyvenkét lélekre teszi a székelyek népességét, és ha mellőzzük is a szászokat, kik nem tud-juk minő rokonszenvvel viseltetnének ama Tiszáig

nyúló Romániához, de csakugyan a négyezer lélekszámra menő örményt és hatezer hétszázhusz izraelitát bizvást magyaroknak számítva, már csak numerice is oly szám áll elő, mely ama felállított politikai hypothesis-t tökéletesen összeontja.

Kétmillió hatszáz hatvankilenczezer négyszáz negyvenkettőre megy az erdélyi és tiszai magyar elem lélekszáma és így 28,942-vel múlja felül a magyar nemzetnek csak ezen két töredéke az egész ausztriai birodalomban lakó összes oláhság lélekszámát, mely Geletti szerint ideértve Bukovinát is 2,640,500 lélekre megy, Kolb szerint pedig még kevesebbre.

Ugyan tehát, midőn ezen követelt területen még akkor is, ha tán Kolb a székeljek létszámába a magyarokat is befoglalta, lélekszámunk az oláhokéval bizvást versenyez, a közös birodalomban pedig az ő nemzetiségök a miénk mellett meg sem kottyán; minő erkölcsi, minő Istentől nyerhetett felsőbb-ség az, minélfogva Papra úr azon területet, mely ha inkább nem, de legalább úgy a miénk, mint az ő népéé – tolunk magukénak követelheti?

Talán nagyobb földbirtokkal bírnak ók e területen. Itt az erdélyi birtokarányra nézve csak azon kimutatást közöljük, melyet a Bach korában s bizony nem a magyar elem mellett buzgólkodó s nem is hazánk polgára: Mer s ich földfelvételi felügyelő állított elő, s a mely szerint az 1075 □ mértföldre menő Erdély birtokából esik a magyarokra, 340, a székelyekre 240, a szászokra 135, az oláhokra 300 □ mértföld. Világosan látható ebből, hogy az államélet és jog legfőbb kapcsa a birtok, Erdélyben egyharmad részben sincs a románok kezén. A mi a Királyhágón túli részt a Tiszáig illeti, meg kell fontolni, hogy a román birtok legnagyobb része felszabadult birtok, azt pedig jól tudjuk, hogy Magyarországon a felszabadultság a majorság-földek csak

$\frac{1}{4}$ részét teszi. Ez tehát még az erdélyi birtokviszonynál is kedvezőtlenebb arányt mutat a románokra nézve.

Vagy talán kifejlett polgári elemmel s nagy kereskedő s műiparos városokkal bírnak e területen a románok? Úgy hiszem e szerencsét Papiu úr is átengedi a magyaroknak és szászoknak!

Ugyan kérjük, hogy a hol sokkal több lélekszám, s így nagyobb fizikai erő; a hol több birtok, s így nagyobb anyagi képesség; a hol kifejtettebb polgári s műiparos elem, és így bővebb közlekedés és hasonlíthatlanul nagyobb tőkepénz áll egy nemzet rendelkezése alatt, eltulajdoníthatja-e attól a mindennél szentebbet: a hazát egy mindenkép kisebb erő? Es ha sikerülne is ennek a politikai mackiavellismus időszaki tervei, s talán néptipró hatalom fegyvere által kivívni e nagy igazságtalanságot, képes lenne-e e mindenkép kisebb erő megtartani az elerőszakolt tért az idők viszontagságai közt?

E szerint tehát azon román elem, melyet Papiu politikája a magyar területről egy független Erdély urává akar tenni, az oláh népesség összes létszámát felülhaladó tiszai magyarság és székelység közé lévén szorítva, s e két compact magyar elem közti helyzetben sem tisztán állván; hanem átpékelve nagybirtokú és intelligens magyarsággal, kikkel együtt lakik – oly stratégiai előnnyel bír itt fellette a magyar elem, hogy a románoknak saját kebelökből meríthető erejüktől legkevésbbé sem tarthat, vagy is úgy fizikai és morális erő, mint stratégiai szempontokból, a magyarok állása itt szemben a románokkal örökre biztosítva van. Soha a román elem külsegély nélkül nem leend Erdély urává a Tiszáig; külsegély ellenében pedig Magyarországgal válllvetve harczoland az osztrák császárság s annak minden európai szövetségesei.

Tehát önerején nem győzhet le Papiu úr, kül-

segély ellen nem volnánk magunkra hagyatva; hogyan győzhetné tehát le?

Ha sikerülne arra bírnia Ausztriát, hogy Erdélyből egy erős oláh provinciát állítson. De ugyan véli azt Papiu úr, hogy Ausztria valaha ezt tegye, hogy saját erejét így paralysálja? Véli-e, hogy Erdély jól védhető hegyi vidékei közé két millió kétszázezer oláh népességet koncentráljon, mely e begyek közt kormányzási s közigazgatási befolyása által a székelyt, szászt, magyart leigázva, három millió lélek felett rendelkezne, háttérében bírná nemzetisége és forradalmi izgalmainak kovászat Moldva-Oláhországot s azon túl a tengert, honnan folyvást szállíthatná a fegyvert és lőport; s a cserkeszek évtizeden át nyílt ellentállását játszhatna el Ausztria ellen.

Véli-e, hogy Ausztria ily jövőt készítené magának a románok kedvéért, míg most Erdélyben három ellenkező érzelmű és irányú néppel, melyek közt egyik sem bír túlsúlylyal, egymást folyvást paralysáltatja, s ennél kedvezőbb helyzetet nem alakíthat uralmának fenntartására.

Meg vagyunk győződve, hogy ha Magyarország maga kérve kérné Ausztriát, mikép engedje, a Tiszán inneni részt Erdélyhez szakítani; akkor is Ausztria teljes erejével ellenszegülne. E helyzetet igen éles látással fogta fel a „Herrn. Zeitung” szerkesztője, midőn kiemeli ezen röpiratra tett észrevételében, mikép eléggé meggyült baja Ausztriának a dualismussal, hogy sem éppen egy trinitas létesítésére gondoljon.

Sőt éppen az általunk érintett szempont egészen ellenkezőre, t. i. Magyar- és Erdélyország uniójának elismerésére; sőt ha mi magyarok azt felbontani akarnók is, annak minden erővel érvényesítésére fogja sürgetni Ausztriát.

VII.

A jövő politikájának egyik legkecsegtetőbb eszméje gyanánt üdvözölhetjük Papiu úr azon indítványát, hogy Bukovina Erdélyhez csatoltassék. Ah ez valóban igen talpraesett ötlet, mely úgy politikai, mint stratégiai tekintetben fontos archimedesi pontját fedezte föl egy egyesített dák-román mozgalomnak, ha t. i, Ausztria katonai képességei sem bírnának elég stratégiai, és az osztrák államférfiak nem elég diplomatiái belátással arra nézve, hogy Ausztriát az európai földabrosz átvizsgálása végett már eléggé jelentkezett tendenciák ezen kelepczéjébe be ne vigyék, csupán a magyarok irányábani ellenszenv miatt.

Bukovina annexioja által a román nép olyformán szerencsés stratégiai helyzetbe jutna szemben a magyar ellemmel, a minőt bír most a magyar elem a román elem szélsőbbjeinek törekvései ellen.

Most a románok tömbjének előterében áll az egy millió kilencszáz ezer lelket számító tiszai magyarság, mely mögött hat milliónyi tiszta magyar s két három millió német s más rokonszenvező nemzetiség ereje terül el az osztrák és cseh határokig, honnan a tiszai lapály védelmére, el a zarándi havasokig és Királyhágóig kifogyhatlan erőforrást méríthetne a magyar elem; a román elem háttérében pedig áll a félmilliónyi népességű erős székelység, mely csatározásra alkalmas hegyi vidékeken lakik, s a szomszéd Moldva ország s Bukovina felől óriás

havasok képezik erős védváraikat, míg ez elő és háttér közt áll nagy birtok, intelligentia és polgári elemmel 200,000 magyar és szint annyi szász átszöve a kisbirtoku, s nagyobb részint közsorsú és műveletlen román nép tömeget.

Bukovina annexiojával a helyzet tetemesen változnék, az erős székely elem hátvédereje két tűz közé szorulna; Erdély főhivatalait, egész politikai, rendőri, közigazgatási hatalmát az absolut túlsúlyúvá concentrait román elem venné kezébe, a melyet bármennyire ellenőrizné Ausztria fegyver-ereje, de meg nem tudná gátolni abban, hogy az új Romániával folytonos összeköttetésben s idők fejlődésével a román egyesülést és nemzeti lehető nagyságot elérni törekvő tervezetekbe ne vegyüljön, mely conspiratio azonnal veszélyes horderejű lenne, mihelyt az osztrák dynastia e szélső vidékén azon nemzetiség venné kezébe – a többi nemzetiség annihilatiojával – a főhatalmat, melynek nemzeti ereje és súlypontja a birodalom határain kívül, azon török császárság uralma alatt fekszik, mely már leginkább ki van téve az európai nagyhatalmak politikai törekvéseinek.

De egészen mellőzve a kizáróbban magyar szempontot, könnyen felfoghatjuk mekkora érdekében áll stratégiai szempontokból Ausztriának, hogy Galliczia és Bukovina a magyar királyságtól elkülönített terület maradjon. Az egész európai irodalom elismerte, hogy az osztrák birodalom súlypontja a magyar királyság, hogy ennek lakói történelmi múltjuk nagy emlékei által lelkesedve szabadsági törekvéseikben tul ne ragadtassanak, e végett háttérökben Bukovina és Gácsország Ausztriának igen fontos álláspontjául szolgál.

Így Ausztria belvédrendszere, örökös tartományai mellett Galliczia és Bukovina birtoklása által váltig ki van egészítve, és a magyar forradalmak kül

segélye elzárva, s lehető sikere paralisálva. Ezért fontos reá nézve ezen országok külön jogú birtoklása. De mindemellett Ausztria nem ignorálhatja a magyar nemzet érdekeit, mert nemcsak az baj reá nézve, ha mi túlrágadtatunk a cselekvésben, épp oly baj reá nézve az is, ha semmit sem cselekszünk. Azt a szükséges közép állapotot pedig Ausztria birtokának status quo-ja s Magyarország integritása és alkotmányos szabadsága biztosítja.

Ha ma egy európai válság Ausztria birtokába adná Moldva-Oláhországot; ezt is csak azért tarthatná legfontosabbnak, hogy a birodalom központját képező magyar királyság bekerítési rendszerét egészítsen; de Moldva-Oláhország és Bukovina minden kérelme rá nem bírhatnák e nagyhatalmat, hogy Erdélyt velők egyesítse, sőt éppen ha Magyarország nem akarná is Ausztria feladata volna Erdélyt az anyakirálysággal szorosán és minél bensőbbben egyesítenie.

Képzelheti-e már most Papiu úr, hogy Ausztria feladva ezen derék védállását, a Tiszától kezdve Bukovina végéig egy nagy oláh tartományt alapítson meg, melynek a legelső gondolatja lesz, hogy Romániát annectálja, s a második az, hogy a görög hitű orosz segélyre támaszkodva, magát Ausztriától függetlenné tegye! És ő szerencsés fekvéssel bírna ily forradalomra, háta mögé Ausztria nem kerülhetne; de ott állana az orosz küldve bőven pénzt és feyvert.

Papiu úr terve, ha t. i. azt kivinni képes volna egy daco-román Cavourocska nevére tenné őt érdemessé; csak hogy Ausztria igen jól átláthat azon czélzaton, melyen mi kisszerű diplomaták is átlátunk, és így Bukovina annexiója ellen nincs is miért vitatkozzunk, sőt a legnyugodtabb lélekkel Papiu úrra bízhatjuk: vigye ki azt Ausztriával.

Ausztria érdeke és politikai céljai nem fogják őt Papiu úr programja e részének megnyerni,

Ily nemű álma volt Mihály vajdának is; azt hitte ő is, hogy a prágai kormány nem látja át céljait; azt hitte, hogy a császári fegyverek az ő terveinek eszközeivé válnak: pedig csak Erdélyt akarta Rudolf császár Magyarországhoz visszacsatolni, megtörni a független erdélyi pártot, s midőn a cél el volt érve, mit nyert Mihály vajda?

De tán lehetne jogszerűleg követelni Ausztriától ez annexiót?

Nem lehet, mert igaz, hogy Ausztria Bukovinát, mint a magyar királyságtól a 15-dik század végén elvett tartományt kapta vissza az oroszoktól 1774-ben; ámde Papiu úr ignorálja a magyar királyság jogait, Menu Maroth és Grlád jogaira alapítja követeléseit; ok pedig soha sem birták sem Erdélyt, sem Bukovinát, és így Ausztriától az ő joga szerint nem kívánhatja vissza ezen tartományt. A magyar királyság jogánál fogva is ezen tartomány nem egy külön Erdélyhez, hanem csak is egy összes magyar királysághoz tartozik.

Mire támaszkodik tehát Papiu úr, midőn ily követelésekre biztatja nemzetét, melynek végcéljait csak a vak nem látja át?

Azt hiszi talán, hogy Schmerling államminister mindenbe beleegyezik, csak hogy a magyarokat pusztíthassa? Hja! de a magas politikában nem döntenek a boszu és gyűlölet indokai; ma versengünk az osztrákokkal s holnap már itt szövetkezett népekül tán élethalálra harcolunk egymás oldala mellett.

Egy nagy birodalomnak kell itt múlhatlanul fenállani, s annak stratégiai központja Buda-Pest, honnan egyedül, s csak is a magyar nemzetiség ide központosuló épsége által, lehet a szétgravitáló elemeket ezen királyság s az ezzel megtagadhatlan érdekközösségben álló birodalom érdekében összetartani

Oly igazság ez, melyet nehéz napokban ignorálhatnak, de hová az osztrák politika mindig visszatér, a mint visszatért I. Lipót, Mária Terézia, II. József és I. Ferencz korában, és mindannyiszor nagy sikerrel, nagy eredménnyel koronázva.

Ezen súlypontot soha sem fogja nemzetiségi széttördéssel meggyöngíteni egy uralkodó is, ki az ausztriai birodalom élén áll.

Szenteljünk még egy czikket, eddig elmondott elmélkedésünk corollariumául.

VIII.

Ezen cikksorozatunk célja volt a Papiu úr daco-román irányú röpiratában nemzetünk ellen felhozott invectivák, s ráfogások alaptalanságának kimutatása mellett, magának a röpirat alapeszméjének jogosulatlanságát s képtelenségét kimutatni.

A mint észrevételeink során kimutattuk három fontos érdek van, a mely ezen daco-román tervezeteknek útját állja:

Egyik azon nemzetiségek egyensúlyának érdeke, melyek a havasoktól gyűrűként környezett, és egy kiegészített stratégiai területet képező erdélyi részeket lakják és bírják.

A magyarországi részeknek visszakeblezése után az erdélyi területen lélekszám szerint is a magyar, székely és szász elem egyensúlyban áll a román elemmel, és így soha egyik nemzetiség is a másik felett jogsértő praeponderantiát nem gyakorolhat; míg ha a Tiszáig Erdély előtt elnyúló lapályon lakó egy milliónyi létszámú oláhság Erdélyhez csatoltatnék törvény kezésileg és közigazgatásilag, egyszersmind visszalöketvén Erdély oly országos autonómiába, a minőt 1848 előtt bírt; kérdést sem szenved, hogy az így két millió létszámra menő román elem tökéletesen praedominálna a 8-900,000 ezerre menő székely, magyar és szász elemen. Ekkor a törvényhozásban kormány élén absolut erőben s többségben lenne oly elem, mely nemzetisége súlypont

ját a birodalom határain kívül látja, s melynek könnyen első és utolsó óhajtása lehetne a Tiszától a Duna-torkolatig egy egyesített Romániát alkotni. E vágy ha ma még csak Papiu úr álmaiban létezik is, de egy így alakult Erdélyben egy ily túlsúlyú elem erőérzete, és nemzetiségi háttére átoltanák e vágyakat az összes nemzetiség szívébe, s a közös birodalom határszéli részeit folytonos küzdelem, harcz és forrongás színterévé változtatnák.

Ha azt mondanák ez észrevételre, hogy stratégiai érdekekért egy nemzetiséget egymástól így szétszakítani, két közigazgatási, két törvényhozásig területre nem szabad, erre azt feleljük: igaz; de éppen úgy nem szabad a székelyföldi és a tiszamenti, valamint az erdélyi vármegyéket a románokkal vegyesen lakó magyarságot két külön területre kétfelé szakítani. Az 1848-ki intézmény ezen abnormitást szüntette meg, midőn egy közös parlamentbe hívta meg a királyság összes népeit, oly parlamentbe, hol hat hét millió magyar népesség képvisellete, hat hét millió nem magyar népesség képviselétével alkot egy közös törvényhozást, és a hol e szerint a magyar és nem magyar elem egyensúlya teljesen biztosítva van, TM éppen úgy a mint tartományilag Erdély jelenlegi területén biztosítva van a nyolczszáz ezernyi nem román (magyar, székely és szász) elem egyensúlya szemben a kilencszáz ezernyi románnal.

Tehát Erdély többi népeinek egyensúlya úgy állván a mostani határok közt a román nép létszámához, mint az összes magyar királyság többi népeinek egyensúlya a magyar nemzetiségéhez; csak két lehetőség áll Erdély előtt: vagy külön tartománynak maradnia mostani határai közt, vagy a jogfolytonosság terén maradva elfogadnia az 1848-diki állapotot, a mely leginkább éppen a román és magyar elemnek áll érdekében, míg a szásznak szintén nem árt, mert a magyar királyság ura az osztrák

dynastia, mely e kis német telepet bizonyára mindig védeni fogja igazságos jogaiban.

Második érdek, mely Papin úr terveinek útját állja Magyarországnak az ausztriai császárok, mint magyar királyok esküje; és a mostani uralkodó felségnek October 20-kán adott szava által is biztosított integritása.

Magyarország már stratégiai szempontokból sem engedheti meg azt, hogy oly ország alakíttassék melléje és belőle, mely másfél milliányi népességgel csap le a határszéli hegyek alatt a Tiszapartjáiig, és hegyvidékeinek háttérével nemzetiségi összeköttetésben állván a Dunatorkolat vidékének lakóival, s hitágazati összeköttetésben az éjszakra mögötte lakó óriás orosz birodalommal, kimeríthetlen pandora szellenczéjévé válhatnak a magyar rónaságra szétárasztható harcz fúriáinak. Egy ily alakulás gyilkot verne Magyarországnak szívébe, és midőn minden katonai és diplomatikai tekintély igazolja azt, hogy az ausztriai birodalom stratégiai és diplomatiái központja Buda-Pest, világosan érthető, hogy ily átalakítás gyilkot verne egyszersmind az összes ausztriai birodalom szívébe. Következőleg ily átalakítást Magyarország meg nem tűrne, Ausztria meg nem engedne; sőt ha külsegély lépnék föl valaha e dacoromán álm valósítása végett, Magyarország és a közösbirodalom minden országai élethalálra ellentállának.

De nem engedhet meg ily terveket jogi szempontból sem Magyarország, s nem a dynastia, mely a magyar királyságot, mint olyant bírja örökösödési joga szerint, s melynek irányában történelmi jogát új és kényszerű szervezések bizonytalan jövőjére soha sem fogja fektetni. A királyok megesküdtek a magyar királyság épségének védelmére, ő felsége Ferencz József császár is szavát adta ezen jog mel-

lett, soha e királyságból egy új Románországot, törvényhozás vagy a souverain hatalmi szava által kikerekíteni nem fognak, ilyesmi csak nagy európai válság s az osztrák és magyar birodalom szétrobantása által történhetik. E két nagy és egy dynastia sceptruma alatt álló birodalom explosioja pedig akkora romokat hányna szét, melyek a kis és fejletlen oláh népet is eltemetnék.

Harmadik érdek, mely Papin álmainak ellentáll a közös osztrák birodalom érdeke.

Főlemlítettük többször, hogy az osztrák nagyhatalom erősügyi központja Buda-Pest, föl, hogy a magyar királyság vegyes népekből álló területét e központból, tehát csak is a magyar királyság autonómiája által lehet kormányozni s centrifugal érdekeit összetartani; felfejtettük, hogy e királyság háttérében szüksége van Ausztriának oly pontokra, honnan ezen magyar autonómia lehető túlhajtásait ellenőrizze; és e szerint a magyar királyság autonóm erejének keleti határvonala a székelyföld, s Ausztria ellenörködésének keleti álláspontja Galliczia Bukovina s lehetne valaha Moldva-Oláhország. Nem hihetjük ennél fogva, hogy Ausztria valaha egy öszszevont román elemmel paralisálná a székelyföld határvéd erejét, hogy egy nagy román tavat állítana ide, mely midőn a székely bérceken átnőne elborítaná Bukovinát s bizonyynyal érintkeznék az egyhítt orosz néptengerrel, s teljesen amalgamálnék a mostani Romániával.

Ki tagadhatja meg, hogy ekkor Ausztria előbb utóbb elvesztené azon keleti állás pontját, honnan most a magyar királyság függetlenségi törekvéseit, mint szilárd háttéri álláspontból ellenőrzi. Elvesztené azon buda-pesti súlypontját honnan egyedül tarthatja össze birodalma keleti részének szétgravitaló elemeit.

Ily jövő possibilitását az osztrák diplomacia

nem fogja előkészíteni, ily új birodalom magvát nem fogja elvetni a tiszai terület és Bukovina annexioja által.

Bármit terveljenek, és kísértgessenek időszakonként, a ki az osztrák közösbirodalom benső körülményeit mélyebben észleli, meggyőződik, hogy úgy politikai, mint stratégiai szempontokból e birodalom csak a magyar és osztrák alapján volt és lehet kormányozható, minden másszerű tervek érvényesítése egyaránt feloszlásra vezet.

Befejezzük ezennel értekezésünket, midőn felhozott érveink által a magyar nemzet álláspontjának biztosságát bemutattuk, reméljük, hogy román testvéreink is átlátandják, hogy nemzetiségi erejüket, csak azon jogalapokon fejthetik ki, melyek minket a magyar királlyal, s általa és vele együtt az osztrák császári nagyhatalommal összekapcsolnak a belátják, hogy a történelem és jog kijelölték a nemzetiségek fejlődésének és nagyságának határvonalait, medret ásott minden nemzetiség magának az idő folyamában, melynek partjai közt biztosan haladhat a cél felé; de ha lázas eszme, forrongás miatt medrét elhagyja, féktelen áradatainak újabb-újabb iránya által örökre elvesztheti e medret és újat nem vertbetve posványokra oszlik szét, s szárad fel a nap melegén. És köd lesz belőle, köd és felleg, ott végezvén pályáját, a hol kezdette építeni légvárait.

FÜGGELÉK

Kivonatos ismertetése a Γ independantia című röpiratnak.

Papianu Papiu „Erdély alkotmányos függetlensége című röpirata a K. Közlöny 1861-ik évi 133-ik s azt követő számokban tüzetesebb kivonatban olvasható, itt a „H. Zeit.” rövidebb és elég szabatos kivonatát adjuk közre a végett, hogy az olvasó ezen általunk taglalt röpirat irányáról, s modoráról magának némi fogalmat szerezhessen.

A BÉVEZETÉS FŐESZMÉJE.

A pesti országgyűlésnek Ferencz József (császár és király) elibe terjesztett igényei a Deák feliratában „férfias nyíltsággal alapos ismerettel és a haza jogai iránti lelkiismeretességgel vannak körülírva – Magyarországnak Ausztriávali viszonya mint tiszta personalunio ismertetik el. De különös! Midőn Deák (illetőleg az országgyűlés) Magyarország függetlenségét Ausztria ellenében oly nagy hazaszeretettel védi, mint egy Bachféle magyar minister, nem haboz Erdélyt a pesti magyar kormány alá vetni. – Itt következik aztán a Deák és Bach közti hasonlatok s a pesttőli függés iránti követelés további fejtegetése. – A záradék ez: Ah, ha mi velők (a magyarokkal) testvérisülhetnénk! Nem kívánunk tőlök áldozatot, nem semmit, csak azt hogy hasonlóképp ismerjék el Erdély függetlenségének jogát, valamint Erdély elismeri a magyarok jogának érvényét. Ez a testvérisülés feltetele, mely ép oly méltányos, mint könnyen elérhető.

Első szakasz.

Főszó: Az Erdély részéről az osztrák ház irányában felállított feltételek lényege, hogy Erdély a Habsburg-dinastia uralma alatt független állam, azaz: a birodalom minden országaival csak tisztán personalunio viszonyban áll. Ezen jogok alapja I. Leopold császár szent diplomája, ez ország Magna Chartája stb. Erre a szerzők következő feltételeket szabnak. 1) a fejedelmek titkos tanácsai, kormányzó, kancellár, erdélyi fegyveres erő, ennek tábornoka, főhivatalnokok csak benszülött erdélyiek legyenek. 2) Évenkénti országgyűlés törvényhozás végett. 3) Országos adó béke idején 50,000 frt, háború idején 100,000 frt. Itt következik a Pragmatica sanctio és 1790–91-ki törvény idézése. A fejedelem köteles ezen magában önálló és minden más országtól független ország jogait a legkisebb mértékben se engedni, hogy megcsorbíttassanak.

Második szakasz.

Főszó: A magyarismus kísérlete. Szózat: „Mind den ember legyen magyar – még a kövek is magyart kell, hogy szüljenek, az atyagyilkosnak is bocsánat ha magyar, mondja Széchenyi stb. Azon időtől fogva, hogy a magyarok és később a szászok Erdélyben letelepültek, mindent elkövettek, hogy az őslakókat, a románokat, lassanként megfoszszak polgári jogaitól. A románoknak a magyarok és a szászok ellen 1437-ben megkísértett szerencsétlen fölkelése után a magyarok a székelyek és szászokkal ünnepélyes özszesküvést tettek, hogy a román népet közösen elnyomják. Ezen özszesküvés a három nemzet úgynevezett uniója.

A románok ezen üldözése minden évben megújított a hűségesküvel egész 1848-ig stb. „ha a magyar nemes igen szegény, hogy egy kék öltönyt a nemesség ismertető jelét, szerezzon, elöl a gallérra csak egy kék posztószelet alkalmaztatik, isten kegyelméből való méltóságának jeléül, s aztán mint nemes nem tizet se híd- se útvámot,” – a románoknak nem szabad: csizmában járni, hosszú nadrágot viselni, valamint duplásüveget és leninget se. Nem volt tehát elég, hogy a törvény a románokat saját országukban idegeneknek nyilvánította, akik minden jogaikból kifosztattak, s a kik ideiglenesen csak a magyarok és szászok kényéből megtörettek, hanem az igaztalanságot még gúny és

gyalázattal is kelle tetézni,” „mitöbb a románoknak nem volt szabad írni és olvasni tanulni” stb.

Daczára ezen fájdalmas jajgatásoknak (mondja H. Ztg.) melyek gyaníttatják, hogy valóban minden román „szolga” volt, a mint a pamphletista mondja, mindjárt rá azt mondja; a román aritstocratia elmagyarosított így a Hunyadiak, Majláthok, Telekyek, Nalácziai, Mikók, Józsikák stb. „Hasonlóképp a szászoknál egy román nem számíthatott a legcsekélyebb előmenetelre se”; – azonban beszélnek egy brassói esetet, 1845-ből bizonyos Szekáriánuról, a ki nemcsak írni és olvasni megtanult, hanem a jogi tanulmányairól is bizonyítványokat mutatott elő. – Aztán így kiált fel: „Hihetetlen (valóban!) oly nagy a jövevények kisebbségének, a valóban csekély számúaknak merészsége, s a románoknak, az ország örököseinek, a kik oly határozott többségben vannak, ép oly nagy szégyen.”

Erre Miku Innocenz János püspök dicsőítése következik, a ki a nemzeti jogok védője volt, s mondatik: Az 1784-dik évben két hős, felruházza ősi bátorsággal, felkelte az o r s z á g o t (?) a zsarnokok ellen, de ama két halhatatlan román Chorea (Hóra) és Kloska magasztos merényletének nem lön a románok és a humanitás (!) barátjai által óhajtott eredménye – „Erre a hazafi” az 1848-ki balásfalvi szabadságterv felett dicsőítő dalokat zöngécsel. – „A románok képviseltetése az országgyűlésen a lelkek száma szerint.” – „Tiltakozik az unió ellen”. – »Fegyverfogás.” – „Vér” – Most következik a Bach kormánya. Ez az ember a világot azon hálátlansággal lepte meg, melyet a császárhoz 1848-ban hű országok és népek iránt tanúsított. „A románokkal rosszabbul bánnak, mint a magyarokkai is,” – „csak parasztok voltak.” „A mit a magyarok ezen kormányzásról mondanak, mindenesetre igaz, de nem a magyarokat illeti meg a kárhoztatás.

„Bach nem tett egyebet, mint hogy Kossuthot németre fordította.” „Valamint ezen Bach egy osztrák államegységet akart keresztül erőszakolni, úgy Kossuth és párthíveinek azon végzetes mondájok volt és van még ma is, hogy nem csak egy egységes államegységről, hanem nemzetegységről is álmodozzanak.” –

Ha tehát Magyarország első és legszentebb kötelességének tekinti a Bécsbe való meghívásra tiltakozással felelni – annál szentebb kötelessége az erdélyi embernek és románoknak, minden erővel protestálni s ellenszegülni azon új erőszakos kísérlettel szemben, mely annyi mint, nemcsak

éaját jogát lábbal tapadni, hanem egy ország és nép jogait s minden alapjait megtámadni” – „független nemzet” stb.

Harmadik szakasz.

Főeszmék. A magyarok Ausztria ellen forradalomra készültek. De Erdély nem volt készen egy háborúra a németek és az oroszok ellen.” „A románoknak nem volt miért a német elnyomást felcserélni a magyar zsarnoksággal. „

„Semmi kétség, hogy ez az aristokratikus magyar nemzet legkevesebb 10 év alatt a románokat ismét megfosztotta volna szántóföldeitől.” (Bujtogató ráfogás!) – Láttuk ezen 12 év alatt, hogy fogott kezét a magyar aristocrazia a németekkel, csakhogy mindenféle ürügyek alatt a románokat elüldözzék földjükről (Mily fertelmes rágalom!)

Ezután Jánku érdemének tulajdonítatik, hogy az Erdélyből kiűzött „németek és oroszok” ismét bevonultak.

Erre felhoznak a magyar alapok Erdély birtoklására nézve, stategiaiak, s mások, a miket a H. Ztg is csak stb-vel jelöl, s végül Magyarországról mondatik: „a helyett, hogy segílyt és részvétet keresne, nemcsak a vele szenvedőket fenyegeti, hanem más szabad népeket is.” – Aztán emlékezik: „hogy akkor Moldova még Beszarabiát és Bukovinát is bírta, s hogy a két Dunafejedelemség, Magyarország királyai ellen biztosítandó magukat, gondoskodtak arról, hogy necsak a kárpáthi szorosok, melyeket most idegenek tartanak megszállva, hanem magában Erdély belsejében is némely stratégiai pontok kezükben legyenek, s Fogaras és Omlás majdnem folytonosan a „terre romaneasca domnujai” birtokában voltak: Besztercze, Csicsó, Erzsébetváros Moldováé volt. *) A magyarok követelése igen különös. Azt akarják, hogy mi mind magyarok legyünk, miután másként nem képezhetnének nagy nemzetet. Mít tehetünk mi arról, hogy az ők lélekszámok oly kicsiny, vagy hogy nem éreznek magukban elegendő élterőt?”

„A románok kívánják az ők országuk függetlenségét” – „tudnak a kisebbség iránt igazságosak és nagy-

*) Ezen felfogás szerint Ausztria a Magyarországé, mert Badenben egy s más magyar főúrnak birtoka van? Egyik vagy másik moldovai vajda, egyszermind erdélyi birtokos volt, – így például Péter bírta Csicsó várát, Mihály bírt Bolyavölgyen, – s ezért már Erdély részei tartoztak Moldva- Oláhországhoz? Nevetséges kiskorúság!

lelkűek lenni.” „Vajha Erdély mint egy második helvét szövetség constituálná magát. Ez mindenkit kielégítne.” stb. „Erdély természetes határait a Tiszáig vissza állítani” – ez a szerző végkívánata.

Negyedik szakasz.

Főeszmék: Egy nemzeti congressust akarnak összehívni, minden románokból, a kik Erdélyben, a Bánátban, Bihar- és Máramarosmegyében s minden kerületekben a Tiszáig laknak.” – „A románok ezen congressusa bizonyosan azon lesz, hogy: 1) Mindenekelőtt Erdély sérthetetlenége, oszthatatlansága és telyes függetlensége (!) elismertessék.” – „A románok lehetőleg világosan tudtokradják a magyaroknak, hogy a románok testvériesülni akarnak a magyarokkal, ha ezek megérdemlik.” – 2) „A románok ezen rendkívüli viszonyok közt Erdélyben egy constitualo gyűlést kívánnak, a melyben a románok, magyarok, székelyek, s szászok a lélekszám aránya szerint legyenek képviselve. Ezen constituante az ország belalkotmányát állapítsa meg a nemzeti jogegyenlőség alapján politikai és polgári tekintetben. Mert a leopoldi diploma, a pragmatica sanctio, az 1791-ki decretumok nemhogy gátolnák az ország törvényeinek revisioját, sőt a jogosult állampolgárok – s most mindnyájon azok vagyunk – országgyűlésének azon jogot biztosítják, hogy az ország fejedelmével egyetértőleg törvényeket alkosson és töröljen el.” – 3) „Minden román követeli hogy Erdély Bukovinával egyesíttessék, s főleg azon román terület, mely a Tiszáig terül, s most de facto Magyarországhoz tartozik.”

„Ezen terület román s nem magyar; a történelmi jog szerint a Gladu és Menumarot unokáit illeti az.” – (Talán inkább az osztrák császár és Magyarország királyát! jegyzi meg a H. Ztg.) Erre szörnyű kifakadások következnek román írástudók ellen, a kik elmagyarosodnak.

Az 1861-ki pesti országgyűlés más követői pedig feldicsértetnek így Babesiu és Mocioni stb. feldicsértetnek míg Eötvös indítványa és bizottmánya kigúnyoltatik: „ki ez az Eötvös? Ő a legkiengesztelhetlenebb és legrendszeresebb ellensége a nemzetiségek egyenlőségének!” – Sa magyar nyelvről mondatik: „egy nyelv ez melyet az erdélyi román egyáltalában nem ért, s azon kevesek, a kik ezt értik, 12 év alatt se tanulhatják meg alaposan, s ha anynyi idővesztegetéssel megtanulták is, semmi szellemi ha-

szon.” „Ha az ember ily időkben nem akar egy európai nyelvet tanulni meg, sokkal előnyösebb lenne, a khinai nyelvet tanulni meg, mivel ennek legalább van irodalma. Egyébiránt alávalóság lenne, ha az országgyűlésen egy román magyarul akarna beszélni, mert a románok ép az által különböznek más népektől, hogy a románok a római nyelvet beszélik, nem pedig az uráli nyers népek egy idiomját.”

„Így utánozták a magyarok a Bach systemáját! Ezért szükség, hogy a románok a románokkal egyesüljenek.” stb.

„Valameddig ezen országrészek nincsenek egyesítve Erdélyei, s valameddig egy constituant nem revideálta a főnálló alkotmányt, a románok congressusa kell hogy egy állandó bizottságot nevezzen ki a nemzeti érdekek oltalmazására; de ezen bizottságot a kormány elkellene, hogy ismerje hivatalosan.”

Ezen Fejérvártt székelő bizottság ajánlatára lennének a főispánok kinevezendők.

„Alba-Julia” az ország fővárosa.” stb.